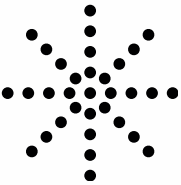
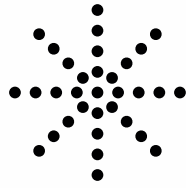

INTELEKT UALNA POVIJEST I HRVATSK A HISTORIO GRAFIIA II

Međunarodni znanstveni skup

INTELEKTUALNA POVIJEST I HRVATSKA HISTORIOGRAFIJA: STANJE I PERSPEKTIVE II

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu,
Sveučilišni kampus Borongaj
Borongajska cesta 83d

petak i subota, 13. i 14. prosinca 2024.

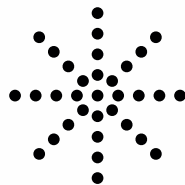
Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za povijest

Znanstveni zavod
Doktorski studij povijesti

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija

**Intelektualna povijest i hrvatska
historiografija:
stanje i perspektive II**

**PROGRAM RADA
SAŽECI IZLAGANJA**

**Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija**

Zagreb, 2024.

TIJELA MEĐUNARODNOGA ZNANSTVENOG SKUPA

Znanstveni i pripremni odbor

doc. dr. sc. Danijel Jurković, predsjednik
(Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu,
Odsjek za komunikologiju, Odsjek za povijest)

prof. dr. sc. Michael Antolović
(Pedagoški fakultet u Somboru, Sveučilište u
Novom Sadu,
Odsjek za društvene znanosti)

Tomislav Brandolica, mag. hist.
(Znanstveni zavod Fakulteta hrvatskih studija
Sveučilišta u Zagrebu)

Ivan Buljević, mag. hist.
(Doktorski studij povijesti, Fakultet hrvatskih studija
Sveučilišta u Zagrebu)

akademik Stjepan Ćosić
(Institut za istraživanje migracija i narodnosti,
Zagreb)

izv. prof. dr. sc. Tomislav Galović
(Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Odsjek za povijest)

prof. dr. sc. Jonathan Harris
(Royal Holloway, Sveučilište u Londonu
Odsjek za povijest)

izv. prof. dr. sc. Danijela Lucić
(Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Odsjek za sociologiju i Centar za inovativne studije
Filozofskog fakulteta)

Mihaela Marić, mag. educ. hist.

(Doktorski studij povijesti, Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu)

dr. sc. dr. h. c. Mirjana Matijević Sokol, professor emerita

(Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu)

Alen Moslavac, mag. philol. hung. et mag. educ. hist.

(Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za povijest)

dr. sc. Boris Mosković

(Filozofski fakultet Karlovog Sveučilišta u Pragu, Institut za svjetsku povijest)

izv. prof. dr. sc. James M. Robertson

(Sveučilište u Kaliforniji, Irvine Odsjek za povijest)

doc. dr. sc. Vlatko Smiljanić

(Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za kroatologiju, Odsjek za povijest)

dr. sc. Nikolina Šimetin Šegvić, tajnica skupa

(Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za povijest)

dr. sc. Dinko Šokčević

(Institut za povijest Mađarske akademije znanosti, Humanistički istraživački centar, Odjel za povijest Jugoistočne Europe, Budimpešta / Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet)

doc. dr. sc. Vladimir Šumanović

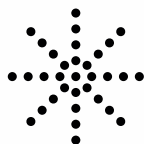
(pročelnik Odsjeka za povijest Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu)

Jure Trutanić, mag. paed. et mag. educ. hist.

(Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu,
Odsjek za povijest)

izv. prof. dr. sc. Vlatka Vukelić

(Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu,
Odsjek za povijest; predstojnica Znanstvenog
zavoda Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u
Zagrebu)

PREDGOVOR

U prosincu 2022. na Fakultetu hrvatskih studija, u organizaciji Odsjeka za povijest i Znanstvenog zavoda, održan je prvi međunarodni znanstveni skup „Intelektualna povijest i hrvatska historiografija: stanje i perspektive“ (o tome vidjeti: Ivan Buljević, „Međunarodni znanstveni skup: Intelektualna povijest i hrvatska historiografija – stanje i perspektive“, *Kroatologija* 15 (2024.), br. 1). Nadovezujući se na tada započeta priopćenja i diskusije posvećene intelektualnoj povijesti kao sve prisutnijoj poddisciplini u istraživanjima hrvatskih povjesničara, posebice u mlađim generacijama, smatrali smo da je otvoren prostor za njihov nastavak. Među glavnim ciljevima Znanstvenog i pripremnog odbora planiranog skupa je nastaviti dvogodišnji niz znanstvenih susreta o intelektualnoj povijesti kao i pokretanje drugih, komplementarnih, aktivnosti oko ove poddiscipline.

Ne postoji jedna izražena definicija intelektualne povijesti, kao što se uz nju ne može vezati niti neka određena metodologija, već se ona razvija ovisno i o tradicijama nacionalnih historiografija: J. W. Burrow krajem 2000-ih godina pisao je o „revoluciji“ intelektualne povijesti na sveučilišnim ustanovama Engleske, nakon brojnih godina osporavanja, pri čemu se paralelno razvijala i posebna koncepcija intelektualne povijesti fokusirane na političke i filozofske pojmove pod Quentinom Skinnerom i Johnom Dunnom. U Francuskoj se ona našla mnogo bliže kulturnoj povijesti i povijesti mentaliteta, a sukladno se u njemačkoj tradiciji *Geistesgeschichte* razvijala neovisno.

Richard Whatmore, uvodni pozvani predavač na prvom skupu 2022., ponudio je tumačenje intelektualne povijesti kada je napisao:

Intellectual historians accept that ideas matter as first order information about social phenomena and as directly revealing facts about our world that cannot be described except by reference to ideas. As such, ideas are social forces. They may be shaped by other forces, but they themselves, in turn, always influence the human world (Richard Whatmore, What is Intellectual History?, Polity 2016: 9).

Među ciljevima II. međunarodnog znanstvenog skupa „Intelektualna povijest i hrvatska historiografija: stanje i perspektive“ je postići multiperspektivni i multidisciplinarni pregled pristupa intelektualnoj povijesti u Hrvatskoj i svijetu. Organizacijom znanstvenog skupa „Intelektualna povijest i hrvatska historiografija: stanje i perspektive“, Odsjek za povijest Fakulteta hrvatskih studija prepoznaje aktualnost ove poddiscipline, ali i metoda koje se uz nju vežu te želi dublje ispitati stanja istraživanja u pojedinim razdobljima, raznolikost tema koje zahvaća intelektualna povijest, kao i dosadašnja i nadolazeća istraživanja (istraživanja u tijeku, doktorske disertacije). Želja je naglasiti različite perspektive intelektualne povijesti, kako bi se dobio pregled mogućnosti poddiscipline unutar različitih povijesnih razdoblja (i njihove specifične logike), ali i u interdisciplinarnom kontekstu, kako bi se omogućilo sudjelovanje znanstvenika i stručnjaka i iz drugih srodnih disciplina.

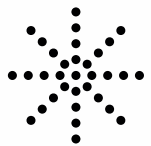
U tom smislu poticajne su riječi R. Whatmorea:

In many respects intellectual history is the form of historical enquiry most suited to our global world. Intellectual historians are used to dealing with long spans of time, the translation of ideas across cultures and their necessary adaptation to new circumstances, and the inevitability of the revision of ideas and of their misunderstanding (Richard Whatmore, "The State of Intellectual History: Local and Global", u: *Passions, Politics and the Limits of Society*, ur. H. Haara et al, DeGruyter 2020: 6).

Izlaganja na znanstvenom skupu „Intelektualna povijest i hrvatska historiografija: stanje i perspektive II“ ukazat će na prisutnost i stanje istraživanja tema unutar intelektualne povijesti u hrvatskoj historiografiji. Ponuditi će i prikaz odabranih europskih i američkih primjena intelektualne povijesti. Nadamo se da će rasprave pridonijeti daljnjoj analizi prezentiranoga, posebice novim istraživačima koji su u procesu istraživanja. Na skupu bi se trebali revalorizirati dosadašnji pristupi intelektualnoj povijesti i način obrađivanja pojedinih tema koje su identificirane kao krucijalne ili važne u odnosu na povijesnu znanost te bi se sukladno tome ponudili novi pristupi, odnosno ukazalo na daljnje inovacijske potencijale.

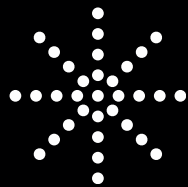
Zagreb, 6. studenoga 2024.

doc. dr. sc. Danijel Jurković
dr. sc. Nikolina Šimetin Šegvić

Intelektualna povijest i hrvatska
historiografija:
stanje i perspektive II

PROGRAM RADA

Petak, 13. prosinca 2024., s početkom u 9 sati

(Fakultet hrvatskih studija, dvorana Pula)

9.00-9.15 Otvaranje međunarodnog znanstvenog skupa *Intelektualna povijest i hrvatska historiografija: stanje i perspektive II*

Plenarna izlaganja

9.20-9.40 Uvodno izlaganje

Réka Krizmanics

Broadening Horizons: Towards a more Integrative Intellectual History

9.40-9.50 Pauza

9.50-10.35 Plenarno izlaganje

Jonathan Harris

The Historiography of the post-1453 Byzantine Diaspora

10.35-10.45 Pauza

10.45-11.05 Plenarno izlaganje II

Alexandru Simon

Crnojevićs, Frankopans, Hunyadis and some Romans: A «Black Intellectual» and his Stories in the Late 1400s

plenarnim dijelom predsjedaju:

Suzana Simon i Ivan Buljević

11.05-11.30 Pauza

11.30-13.00

I. Srednjovjekovni intelektualni obzori

predsjedava: Tomislav Galović

11.30-11.45

Damir Karbić

Intelektualne i kulturne promjene na području Hrvatske u razdoblju prevlasti banova od roda Šubića i dolaska Anžuvina na vlast

11.45-12.00

Suzana Simon

Skidanje sa trona starog gospodara. Antonio Bonfini u službi Vladislava Jagelovića

12.00-12.15

Mirjana Matijević Sokol

„Intelektualne“ rasprave i historiografija o Višeslavovoj krstionici

12.15-12.30

Maja Tabak Demo

Što jedan diplomatski spomenik može reći o intelektualnoj povijesti svojega vremena?

12.30-12.40

Ivan Buljević

Historiografske konstrukcije i anakronizmi u medievistici: slučaj „intelektualac“

12.40-13.00 Rasprava

13.00-13.15 Pauza

13.15-14.15

II. Tiskovine kao posrednici, ali i izvor za intelektualnu povijest

predsjedava: Jure Trutanić

13.15-13.30

Jasna Galjer

Uloga časopisa za kulturu u medijalizaciji intelektualne povijesti

13.30-13.45

Danijel Jurković

Istraživanje intelektualne povijesti kroz periodiku

13.45-14.00

Zvezdana Sikirić Assouline

Afera Hrvatska sveučilišna mladež i smrt francuskog političara Leona Gambette „apostola slobode“

14.00-14.15 Rasprava

14.15-15.30 Ručak za sudionike skupa

15.30-16.15

III. Intelektualci i povijesne prijelomnice

predsjedava: Danijel Jurković

15.30-15.45

Nikolina Šimetin Šegvić

Pitanje kraja Habsburške Monarhije kao intelektualnohistorijski problem

15.45-16.00

Vlatka Vukelić

Draganovićeve povijesna skica - Partizani u Hrvatskoj s osobitim pogledom na sigurne činjenice o stradanju franjevacu i naroda u nekim pokrajinama od godine 1941. do godine 1945.

16.00-16.15 Rasprava

16.15-16.35 Plenarno izlaganje III

James Robertson

The Textures of Affiliation: Socialist and Federalist Thought in Yugoslavia and the West Indies

16.35-16.50 Pauza

16.50-18.20

IV. Intelektualci i akademski milje

predsjedava: Vlatko Smiljanić

16.50-17.05

Tihana Luetić

Kr. Sveučilište Franje Josipa I. u Zagrebu kao ishodište domaće intelektualne elite – istraživanja i izazovi

17.05-17.20

Tomislav Galović

Okvir djela – trenutci života: intelektualni profil Branka Fučića (1920. – 1999.)

17.20-17.35

Tomislav Brandolica, Filip Šimetin Šegvić
Prvi naš povjesnik evropskih kvaliteta:
Šidakova koncepcija historije

17.35-17.50

Vladimir Šumanović
*Povjesničar i političar u Dobu ekstrema –
intelektualna biografija Erica Hobsbawma*

17.50-18.05

Igor Vranić
*Zašto intelektualna povijest nije zaživjela u
hrvatskoj historiografiji?*

18.05-18.20 Rasprava

18.20-18.35 Pauza

18.35-19.50

V. Mogućnosti intelektualne povijesti
predsjedava: Nikolina Šimetin Šegvić

18.35-18.50

Josipa Dragičević
*Začetci hrvatske ženske intelektualne
povijesti u 19. stoljeću*

18.50-19.05

Antea Tokić
*Nietzscheova estetika i ruska kultura
prijelaza stoljeća*

19.05-19.20

Josip Periša

*Književnost u doba radikalnoga
socijalističkog realizma*

19.20-19.35

Vlatko Smiljanić

Poredbeni pristup i širok zahvat koji nije
zatvoren: *Intelektualna povijest i budućnost
kroatologije*

19.35-19.50 Rasprava

**19.50-20.00 Zaključivanje prvog dana
skupa**

**Doktorska radionica „Pristupi
intelektualnoj povijesti“**

**Subota, 14. prosinca 2024., s početkom u
10.00 sati**

(Fakultet hrvatskih studija, dvorana Pula)

10.00-10.45

I. sesija

predsjedava: Vladimir Šumanović

10.00-10.15

Adrijan Štivić

Hayek i scijentizam – uvod u problematiku

10.15-10.30

Tijana Vokal

Ideološki put Ignaza Seipela: od republikanizma do autoritarizma i austrijske neovisnosti

10.30-10.45 Rasprava

10.45-11.00 Pauza

11.00-12.00

II. sesija

predsjedava: Tomislav Brandolica

11.00-11.15

Martina Tarbuk

Maksimilijan Vrhovac: mecena kulturnog i intelektualnog razvoja Zagreba

11.15-11.30

Davor Dijanović

Intelektualna baština Milana Šufflaya

11.30-11.45

Luka Marinković

Prikaz historiografskog djelovanja Antuna Ivankovića

11.45-12.00 Rasprava

12.00-12.15 Pauza

12.15-13.15

III. sesija

predsjedava: Vlatka Vukelić

12.15-12.30

Bruno Šagi

Propadanje plemstva u izabranim književnim djelima hrvatskog realizma

12.30-12.45

Mihaela Marić

Istorija pada Republike istorija je jednoga brodoloma – *Lujo Vojnović i njegov Pad Dubrovnika*

12.45-13.00

Marko Ardizzone

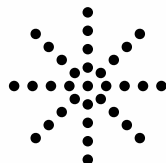
Proces Franji Tuđmanu 1972. godine u kontekstu kaznenoga progona intelektualaca nakon sloma Hrvatskoga proljeća

13.00-13.15

Neven Tomečak

Kako je razvoj računala utjecao na razvojni napredak ekspertnog sustava (umjetne inteligencije)

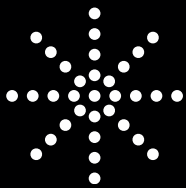
13.15-13.30 Rasprava

13.30-13.45 Završetak skupa

Intelektualna povijest i hrvatska
historiografija:
stanje i perspektive II

SAŽECI IZLAGANJA

Marko Ardizzone, mag. hist.

Doktorski studij povijesti

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u

Zagrebu

**PROCES FRANJI TUĐMANU 1972. U
KONTEKSTU KAZNENOGA PROGONA
INTELEKTUALACA NAKON SLOMA
HRVATSKOGA PROLJEĆA**

Nakon kraha Hrvatskoga proljeća nastupilo je razdoblje koje se u historiografiji naziva „hrvatskom šutnjom“. Razlog tomu je uvelike pojačana represija državnoga aparata Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) nad hrvatskim kritičarima centralizma i unitarizma. Ta je represija dotaknula gotovo sve slojeve društva koji su imali više ili manje značajnu ulogu u Hrvatskom proljeću: od hrvatskoga komunističkog vodstva preko istaknutijih intelektualaca do samih studenata, kao udarne oštrice masovnosti i agilnosti pokreta. Posebnu pozornost zahtijevaju progoni intelektualaca. Naime, dugogodišnja istupanja hrvatskih intelektualaca protiv svih ili određenih aspekata funkcioniranja režima bila su vrlo važna u ideološkom oblikovanju i usmjeravanju „proljećarskoga“ pokreta. Za razliku od progona visoko rangiranih hrvatskih komunističkih dužnosnika, koji je većinom bio ograničen na svojevrsno izbacivanje iz Centralnoga komiteta ili Saveza komunista Jugoslavije (SKJ) u cjelini, obračun s intelektualcima imao je epilog u obliku montiranih sudskih procesa koji su često završavali visokim zatvorskim kaznama te zabranom javnoga djelovanja. Jedan od takvih procesa iz 1972. bio je onaj doktoru Franji Tuđmanu, kasnije prvom hrvatskom predsjedniku, u to vrijeme povjesničaru čija su se znanstvena djela doticala mnogih dnevno-političkih pitanja tadašnje jugoslavenske stvarnosti. Iz same optužbe, tijekom suđenja, ali i presude, jasno je kako se nije radilo o određenim konkretnim akcijama koje se inkriminiraju, već o tumačenju određenih tema iz moderne povijesti u Tuđmanovim djelima.

Prije svega, riječ je o položaju Hrvatske u Kraljevini Jugoslaviji, ulozi Hrvata u Narodnooslobodilačkoj borbi (NOB) te položaju Hrvatske unutar SFRJ. Treba naglasiti kako je ovo jedan od procesa koji je zapravo predstavljao planiran i jak udarac na hrvatsku intelektualnu elitu, a koji će rezultirati daljnjim padom povjerenja u državne institucije.

Marko Ardizzone rođen je 23. ožujka 1992. u Splitu, gdje je završio osnovnu te srednju školu, u kojoj je stekao zvanje hotelijersko-turističkoga tehničara. Nakon završene srednje škole upisao je jednopredmetni studij povijesti na današnjemu Fakultetu hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Diplomirao je 2016., a 2018. na tom fakultetu upisao i doktorski studij povijesti. Ima 8 godina radnoga iskustva u zagrebačkim srednjim školama kao profesor povijesti i etike. U tom su periodu učenici pod njegovim mentorstvom ostvarili niz zapaženih uspjeha na županijskim i državnim natjecanjima iz povijesti. Bavi se temama iz polja moderne povijesti, iz kojega je napisao niz članaka i prikaza te održao niz predavanja na znanstvenim skupovima.

Tomislav Brandolica,
mag. hist.

Znanstveni zavod
Fakultet hrvatskih studija
Sveučilišta u Zagrebu

doc. dr. sc. Filip Šimetin Šegvić

Odsjek za povijest
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
Katedra za povijest Sredozemlja,
Srednje i Jugoistočne Europe

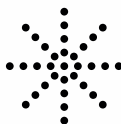
PRVI NAŠ POVJESNIK EUROPSKIH KVALITETA: ŠIDAKOVA KONCEPCIJA HISTORIJE

Dvadeset godina života. Toliko je Šidak tražio krajem 1943. kad je Josipu Horvatu iznio strateški program pisanja hrvatske političke povijesti 19. stoljeća i međuratnoga razdoblja. Njegova se povijesna vizija posebno u poslijeratnom vremenu razvila u široko djelovanje zbog koje ga se bez teškoća može nazvati vodećom figurom hrvatske historiografije u socijalističkoj Hrvatskoj. Rođen u Beču 1903., Šidak je profesionalnu karijeru započeo kao gimnazijski profesor u Senju, da bi potom nastavio raditi u Zagrebu. Prvo u Klasičnoj gimnaziji, zatim Hrvatskom izdavačkom bibliografskom zavodu te napokon Filozofskom fakultetu. Pod mentorstvom Ferde Šišića, vodećega povjesničara međuratnog razdoblja, doktorirao je 1935. godine. U posljednjih je petnaest godina o Šidaku napisano mnogo, ali se podrobnije nije analizirala njegova metoda i sveukupna koncepcija povijesti. Cilj je ovoga izlaganja proučiti možebitne utjecaje i ideje koje je Šidak povezao u vlastito shvaćanje povijesti. Pritom će se obratiti pozornost na njegov pedagoški i znanstveni rad kojim je ustrojio svoj strateški pohod na pisanje političke povijesti Hrvatske 19. stoljeća.

Tomislav Brandolica je 2015. godine diplomirao povijest na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Više godina radio je kao arhivist u Hrvatskom državnom arhivu, u Odsjeku za arhivsko gradivo 1945.–1990., a od 2022. godine radi u Znanstvenom zavodu Fakulteta hrvatskih studija.

Objavio je kritičko izdanje memoara hrvatskog komunističkog revolucionara Ladislava Zerjavića, *Iznevjereni ideali: od Lenjina do Golog otoka* (2022). Objavio je u koautorstvu s prof. dr. sc. Hrvojem Petrićem monografiju *Ekonomska zbilja je crvena nit povijesti. Hrvatska historiografija i ekonomska historija* (2024). Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu izrađuje doktorsku disertaciju „Politička biografija Stipe Šuvara”. Glavni istraživački interesi su mu hrvatska i jugoslavenska povijest u socijalističkom periodu i povijest historiografije.

Filip Šimetin Šegvić (Zagreb, 1986.) docent je na Odsjeku za povijest, Katedri za povijest Sredozemlja, Srednje i Jugoistočne Europe. Doktorirao je 2020. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zadru temom „Vlast, politika i kultura u Banskoj Hrvatskoj od 1883. do 1903. godine”. Objavio je jednu autorsku knjigu (*Patriotizam i bunt: Franjo Josip I. u Zagrebu 1895. godine, Srednja Europa*, 2014.), različite zbornike radova, znanstvene i stručne radove te druge priloge. Sudjelovao je na nizu znanstvenih skupova u Hrvatskoj i inozemstvu. Bio je glavni urednik časopisa *Pro tempore*, a danas je član brojnih stručnih redakcija (*Historijski zbornik, Radovi Zavoda za hrvatsku povijest, Croatica Christiana Periodica*). Od 2022. godine voditelj je Centra za inovativne studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Posebno područje interesa mu je povijest historiografije, kulturna i intelektualna povijest 19. i 20. stoljeća, u okvirima povijesti Habsburške Monarhije, te veze između Hrvatske i Austrije.

Ivan Buljević, mag. hist.

Doktorski studij povijesti

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u

Zagrebu

**HISTORIOGRAFSKE KONSTRUKCIJE I
ANAKRONIZMI U MEDIEVISTICI: SLUČAJ
„INTEKTUALAC“**

Gdje god tražili izvorište pojave intelektualca kao društvene kategorije, bilo u Manifestu intelektualaca u prilog Dreyfusu, ili u klasi inteligencije carističke Rusije – rezultat ostaje isti. Pojam intelektualca kako ga danas razumijemo proizvod je 19. stoljeća. Jacques Le Goff ovaj je koncept prenio u srednji vijek i popularizirao ga svojom doktorskom disertacijom, potom i poznatom knjigom *Intelektualci u srednjem vijeku* (1957). Korištenjem ovoga, za srednji vijek anakronog pojma, Le Goff je svjesno mijenjao pristup historiografiji. Intelektualac u srednjem vijeku, prema njegovu shvaćanju, morao je biti aktivan sudionik javnog života i diskursa, što odgovara francuskoj definiciji iz 19. i 20. stoljeća. Utjecaj koji je Le Goff imao na historiografiju teško je osporiti, ali upravo zbog tog utjecaja potrebno je dodatno osvijetliti ovaj historiografski konstrukt.

Intelektualna povijest srednjeg vijeka nesumnjivo je legitimna. Danas je možemo smatrati i jednom od popularnijih disciplina suvremene medievistike. No, premda istraživanje intelektualne povijesti srednjega vijeka nije sporno, potencijalno problematična može biti uporaba pojma „intelektualci“. Takav pristup, kako je i sam Le Goff primijetio, „sužava“ intelektualnu povijest srednjega vijeka prebacujući fokus s institucija na pojedince. Pritom su neki važni pojedinci isključeni jer nisu imali širi javni doseg. Još šire, ono potencijalno ograničava intelektualnu povijest srednjeg vijeka, što je jedno od područja istraga u ovome izlaganju. Izlaganje će postaviti uporabu pojma „intelektualci“ u medievistici u širi kontekst korištenja historiografskih

konstrukata, uz razmatranje pitanja trebaju li se takvi pojmovi uopće koristiti te koja je njihova korist i/ili štetnost. Također je potrebno napomenuti kako ova tema ima međunarodni značaj, a vrlo je primjenjiva i važna za hrvatsku historiografiju. Naime, gotovo ni jedna intelektualna povijest ne može biti isključivo nacionalna. Pogotovo ne u srednjem vijeku.

Ivan Buljević doktorand je povijesti na Fakultetu hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Srednjovjekovnu povijest diplomirao je 2023. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu temom Karolinška renesansa i pismenost: Hrvatska, Saska i sjeverna Italija (komparativna analiza), pod mentorstvom izv. prof. Tomislava Galovića. Njegovo primarno područje istraživanja je srednjovjekovna povijest. Tema njegove planirane doktorske disertacije pod mentorstvom prof. emer. Mirjane Matijević Sokol glasi Vlast i vladavina u podložnim državama Karolinškog carstva. Karolinške teme, poglavito transeuropska i imperijalna povijest carstva područje su njegova primarnog istraživačkog interesa, kao i mjesto koje je u tom prostoru okupirao hrvatski povijesni prostor 9. i 10. stoljeća. Istraživački interesi uključuju i intelektualnu povijest renesanse 12. stoljeća, povijest sveučilišta te razne druge aspekte medievističkih studija.

Davor Dijanović, univ.mag.rel.int.

Doktorski studij povijesti

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u

Zagrebu

INTELEKTUALNA BAŠTINA MILANA ŠUFFLAYA

Povjesničar, književnik i albanolog dr. Milan Šufflay bez ikakve je dvojbe predstavljao jedinstvenu i originalnu pojavu hrvatske intelektualne i političke scene u vremenu monarhističke Jugoslavije. Kao oporba Karađorđevićevu režimu, isticao se dubinom i dalekosežnošću u bistenju hrvatskih tema od pojave Hrvata do njegova vremena, pa su ga tako već njegovi suvremenici nazivali „žrecom“ i „vidovnjakom“. Povijest možemo smatrati temeljom Šufflayeve misli. On je smatrao da nema individualne osobnosti bez pamćenja pa tako ni narodne svijesti bez povijesti, koja je biografija jednog naroda. Šufflay je isticao posebnu misiju i viziju hrvatstva koja je „odsjev borbe sredozemnog Istoka i Zapada“. Pritom je naglašavao zapadnjački karakter hrvatske nacije i protivio se državnopravnim vezama Hrvata sa Slavenima Istoka jer je to za njega „čisto balkanska kreacija“ u kojoj bi Hrvati izgubili „smisao za zapadnu civilizaciju i za čovječnost“. Godina 1945. čini svojevrsnu cezuru u hrvatskoj povijesti, pa je njome i jak utjecaj Milana Šufflaya na hrvatsku intelektualnu misao naglo prekinut. Nakon demokratskih promjena svjedočimo povećanom zanimanju za Šufflayevo djelo, no ono i dalje u mnogim aspektima tek čeka znanstvenu revalorizaciju. Iako će se za nešto više od šest godina navršiti stota obljetnica Šufflayeva ubojstva, do danas o njemu ne postoji znanstvena monografija, što je jasan znak da nas tek očekuje propitivanje njegove bogate intelektualne baštine.

Davor Dijanović rođen je 15. prosinca 1987. u Bjelovaru, gdje je završio opću gimnaziju. Magistrirao je međunarodne odnose i diplomaciju na Međunarodnom sveučilištu Libertas u Zagrebu. Na Fakultetu hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu doktorand je suvremene povijesti. Zaposlen kao novinar. Do sada je objavio više od 2500 tekstova na teme iz područja politike, geopolitike, povijesti i kulture te nekoliko stručnih radova. Autor više knjiga povijesne tematike. Oženjen, otac petero djece.

dr. sc. Josipa Dragičević

Zagreb

ZAČETCI HRVATSKE ŽENSKÉ INTELEKTUALNE POVIJESTI U 19. STOLJEĆU

U 19. stoljeću u Hrvatskoj intelektualni prostor za žene, kao i njihov društveni i javni angažman bio je ograničen. Prvenstveno zbog tradicionalnoga shvaćanja uloge žene i njezina djelokruga koji se odnosi na privatnu sferu gdje je odgovorna za obiteljski život, brigu o djeci i kućanske poslove. Međutim, u prvoj polovici 19. stoljeća može se govoriti o prvim značajnijim iskoracima žena u javnu sferu ponajprije kroz djelovanje u preporoditeljskim krugovima, uključujući i ulogu žena kao spisateljica u književnom životu Hrvatske. Međutim, u obzir se mora uzeti veza između obrazovanja i žena koja je ključna za razumijevanje društvenih i kulturnih promjena koje su oblikovale položaj žena kroz povijest. Mogućnosti pristupa obrazovanju te način i sadržaj obrazovanja trebali bi biti ishodište svake rasprave o intelektualnoj povijesti žena. Hrvatska tek u drugoj polovici 19. stoljeća omogućuje ženama pristup javnom obrazovanju. Od tada možemo govoriti o proširivanju djelokruga žena u javnom životu. U izlaganju će se govoriti o kulturnom naslijeđu intelektualki 19. stoljeća koje su, prvenstveno kroz spisateljski rad i javnu angažiranost, pridonijele oblikovanju sta(bi)lnijeg mjesta žena u društvenom životu Hrvatske u kasnijim razdobljima.

Dr. sc. Josipa Dragičević na Fakultetu hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu završila je studij kroatologije i filozofije, a potom i doktorirala na doktorskom studiju kroatologije s temom „Hrvatske književnice 19. stoljeća i njihova recepcija u hrvatskoj književnoj historiografiji“. Također je bila višegodišnja vanjska suradnica Fakulteta hrvatskih studija. Objavila je znanstvenu monografiju *Književnost u hramu ljubavi. Hrvatska nacija, rod i književnost u prvoj polovici 19. stoljeća* (Ex libris, 2017.) te brojne znanstvene i stručne radove, a njezin znanstveni rad odlikuje interdisciplinarni pristup hrvatskim književno-povijesnim i povijesnim procesima u 19. stoljeću.

Izv. prof. dr. sc. Tomislav Galović

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za povijest

Katedra za pomoćne povijesne znanosti i metodologiju historije

**OKVIR DJELA – TRENUTCI ŽIVOTA:
INTELEKTUALNI PROFIL BRANKA FUČIĆA
(1920. – 1999.)**

Hrvatski povjesničar umjetnosti i kulture, stručnjak za srednjovjekovno zidno slikarstvo i hrvatsko glagoljaštvo Branko Fučić (1920. – 1999.) snažno je i originalno obilježio znanstveni, stručni i kulturni život Istre, Kvarnera, Hrvatskog primorja i Rijeke u drugoj polovini 20. stoljeća. Zapravo, njega i ne treba uspoređivati s drugima. Jer – kako je to jednom zgodom slikovito rečeno – on na svome istraživačkom polju konkurencije nije imao. Branko Fučić upisuje 1939.

Mudroslovni fakultet (današnji Filozofski fakultet) Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu na kojemu uspješno stječe diplomu 10. ožujka 1944. iz Grupe za Poviest umjetnosti i kulture (XXV – dvadeset i pete), tj. skupine predmeta – razdio A (prvi stručni predmet): Poviest umjetnosti i kulture s klasičnom arheologijom; razdio B (drugi stručni predmet): Hrvatska poviest; i razdio C (pomoćni predmet): Obća poviest i Talijanski jezik. Doktorirao je 1965. pri Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani obranivši disertaciju Srednjovjekovno zidno slikarstvo u Istri (Rijeka – Ljubljana 1964.) pod mentorstvom istaknutoga slovenskog kunst-historičara profesora Francea Stelèa. U stalni radni odnos stupa 1945., prvo kao zaposlenik Konzervatorskog zavoda u Zagrebu od 1945. do 1946., a potom od 1946. do 1947. radi u novoosnovanom Konzervatorskom zavodu za Istru, Gorski kotar i Hrvatsko primorje sa sjedištem u Rijeci. Od 1949. postaje zaposlenik Jugoslavenske (današnje Hrvatske) akademije znanosti i umjetnosti u njezinim institutima/kabinetima/zavodima u Zagrebu i Rijeci (jedno vrijeme čak i u Splitu), ali većinu radnog staža službeno s

radnim mjestom u Rijeci gdje na koncu i dočekuje zasluženu mirovinu 1990. godine. Od najznačajnijih, za života tiskanih, Fučićevih djela ističemo Istarske freske (1963.), koautorstvo u Leksikonu ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva (1979., 1985., 1990.), Glagoljski natpisi (1982.), Apsyrtides. Kulturno-povijesni putopis po otočju Cresa i Lošinja (1990., 1995., na više jezika), Vincent iz Kastva (1992., na više jezika) i Terra incognita (1997., 1998.) dok su mu posmrtno objavljeni sljedeći naslovi: Croatian Glagolitic Epigraphy (London, 1999.), Fraške (1999. i 2000.), Majstor Albert iz Konstanza u Brseču, Jesenoviku, Lovranu, Pazu i Plominu (2000.), te četvrto (2000.), a 2006. godine i peto izdanje – već kultnog – Leksikona ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva. Knjiga Terra incognita čije je prvo izdanje tiskano 1997., reprintirano je 1998., a 2001. dobilo je treće, a 2023. i četvrto izdanje sve u zagrebačkoj Kršćanskoj sadašnjosti. U 2002. godini nakladnik „Josip Turčinović“ iz Pazina u svojoj seriji Istarska baština i Državni arhiv u Pazinu objavljuju Grdoselsku kroniku (O 350. obljetnici rođenja njenog začetnika Vinka Pikota i 300. obljetnici njegove oporuke) čiju je transkripciju i prijevod s talijanskog jezika učinio Branko Fučić. Najzad, 2006. i 2007. objavljene su dvije knjige pod naslovom Iz istarske spomeničke baštine koje je kao zbornik izabranih Fučićevih članaka priredio Josip Bratulić u izdanju Matice hrvatske u Zagrebu. Recentno je u nizu „Istra kroz stoljeća“ objavljena Fučićeva knjiga Majstori biblijskih svitaka (2024.). Za svoj znanstveni i stručni rad na polju hrvatske povijesti umjetnosti, kulture i glagolizma dobio je brojna priznanja i nagrade (republičke, gradske, potom od pojedinih društava). Papa Ivan Pavao II. proglasio je Branka Fučića 1983. Vitezom komendatorom reda sv. Grgura Velikog (Eques commendator Ordinis Sancti Gregorii Magni), a Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu dodijelio mu 1986. počasni doktorat teologije, odnosno od 1996. on je počasni doktor Sveučilišta u Zagrebu. Za kapitalno djelo knjigu-

katalog Glagoljski natpisi i ukupan rad na polju srednjovjekovnog zidnog slikarstva, ikonografije i epigrafije uručena mu je 1985. prestižna Herderova nagrada Sveučilišta u Beču. Od 1991. bio je redoviti član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, a od 1989. dopisni član Slovenske akademije znanosti i umjetnosti u Ljubljani. U izlaganju će autor predstaviti teorijsko-metodološke obrasce te arhivske izvore i literaturu korištene prilikom pisanja monografije (Branko Fučić: okvir djela – trenuci života) koja se nalazi u pripremi za tisak – o ovom istaknutom hrvatskom intelektualcu i znanstveniku čija djela ulaze u kanon povijesti umjetnosti i slavistike.

Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu diplomirao je povijest, arhivistiku, latinski jezik i rimsku književnost. Na tom je sveučilištu 2010. doktorirao s temom *Libellus Policorion* – Rogovski kartular (diplomatičko-povijesna analiza). Sada je izvanredni profesor i predstojnik Katedre za pomoćne povijesne znanosti i metodologiju historije na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a predaje i na Odsjeku za informacijske i komunikacijske znanosti. Bio je obnašatelj dužnosti prodekana za organizaciju i razvoj Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Vanjski je suradnik Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu i član Znanstvenog centra izvrsnosti za hrvatsko glagoljaštvo pri Staroslavenskom institutu u Zagrebu. Suradnik je Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža u Zagrebu, a punih deset godina bio je član stručne radne skupine za povijest pri Nacionalnom centru za vanjsko vrednovanje obrazovanja (NCVVO) u Zagrebu. Voditelj je institucijskog istraživačkog projekta „Hrvatska heraldička baština i simboli moći I.–III. Izvori, analiza, interpretacije“ pri Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu te suradnik na istraživačkom projektu Hrvatske zaklade za znanost „Ranonovovjekovni latinski kameni natpisi u crkvama južne Istre: dokumentacija, analiza, kontekstualizacija“ (2023. – 2027.) kao i na dva međunarodna Erasmus+ projekta. Bio je tajnik i član Predsjedništva, a sada je predsjednik Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti, krovne strukovne organizacije hrvatskih povjesničara. Član je Upravnog vijeća Hrvatskoga državnog arhiva u Zagrebu i Glavnog odbora Matice hrvatske te pročelnik njezina Odjela za povijest. Proučava hrvatsku srednjovjekovnu povijest i pomoćne povijesne znanosti, hrvatsko glagoljaštvo te posebice povijest otoka Krka. Autor je i koautor desetak knjiga i dvjestotinjak znanstveno-stručnih radova, urednik više zbornika te organizator znanstvenih skupova. Sudjelovao referatom na stotinjak domaćih i međunarodnih znanstvenih skupova i javnih predavanja (Leeds, Bruxelles, Washington, New York, Chicago, Boston, San Francisco, New Orleans, Philadelphia, i dr.).

prof. dr. sc. Jasna Galjer

Odsjek za povijest umjetnosti

Filozofski fakultet

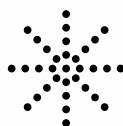
Sveučilišta u Zagrebu

ULOGA ČASOPISA ZA KULTURU U MEDIJALIZACIJI INTELEKTUALNE POVIJESTI

Tema izlaganja je uloga časopisa u kontekstu intelektualne povijesti 1960-ih godina. Iako su časopisi kao integralni segment moderniteta hrvatske kulturne tradicije bili predmet brojnih istraživanja, interesi dosadašnje historiografije određeni su teorijskim i metodološkim granicama pojedinih disciplina. Pri tome intelektualna povijest podrazumijeva metodološku i metaforičku perspektivu. Polazeći od teorijskog modela usmjerenog kritičkoj analizi časopisa kao medijskog prostora, namjera je rasvijetliti njegove dosad nedostatno poznate udjele u uspostavljanju razmjene i umrežavanja ideja u transnacionalnim, globalnim okvirima. Reprezentativni uzorak studija slučaja iz razdoblja 1960-ih odabran je zbog prožimanja kompleksnih, pa i proturječnih udjela časopisa u generiranju novih oblika kulturne proizvodnje. Njegove su odlike, između ostaloga, restriktivne strategije kulturnih politika, koje nerijetko prate intelektualne rupturi, ali i istovremeno afirmiranje intenzivnih dijaloga koji poništavaju političke i ideološke, imaginarne i stvarne barijere. Promatrajući dinamiku povijesnog narativa i kritičkog diskursa, izlaganje se nadovezuje na tumačenja Jürgena Osterhammela (2015) usmjerenog policentričnosti kao temeljnoj odlici globalno-lokalnih odnosa. U središtu transnacionalne perspektive tih odnosa su prijenosi ideja, u rasponu od radikalnih inovativnih umjetničkih praksi, do medijalizacije medija. Također, postavlja se pitanje formativnih aspekata u izgradnji transnacionalne globalne kulture, utemeljene na mjestima susreta, razmjene i suradnje; definiranih sintagmom *contact zones* (Pratt 1991, Clifford 1997).

Polazeći od teorijskih modela kulturne povijesti i kritičke povijesti, kritički se propituju funkcije medijskog prostora časopisa, osobito u svojstvu sredstva i aktera političnosti društvenog i javnog prostora kulturne proizvodnje.

Jasna Galjer diplomirala je povijest umjetnosti i komparativnu književnost, magistrirala i doktorirala na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Do 2001. radila je u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu kao kustos zbirke dizajna i arhitekture. Zaposlena je na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, od 2019. u zvanju redovitog profesora u trajnom zvanju, predstojnica je Katedre za teoriju umjetnosti. Autorica je brojnih izložbi iz područja arhitekture, dizajna i primijenjene umjetnosti, koautorica koncepcije kulturološke izložbe Art deco u Hrvatskoj i autorica dionice o primijenjenoj umjetnosti i dizajnu (MUO, 2010), Refleksije Bauhauasa: Akademija primijenjenih umjetnosti u Zagrebu 1949-1955 (Galerija Klovićevi dvori, 2019). Objavila je desetak knjiga, između ostalih: Likovna kritika u Hrvatskoj 1868.-1951. (2000.), Dizajn pedesetih u Hrvatskoj : od utopije do stvarnosti (2004), Expo 58i jugoslavenski paviljon Vjenceslava Richtera (2009), Arsovski (2010), Foreign Designer Antoinette Krasnik and the Wiener Moderne (2020). Njezini istraživački interesi uključuju interdisciplinarno područja povijesti i teorije umjetnosti dizajna i arhitekture u kontekstu kulturne povijesti i vizualne kulture. Znanstveno se usavršavala na Fakultetu za arhitekturu i urbanizam Sveučilišta u Ghentu i INHA u Parizu. Dobitnica je državne nagrade za znanost za 2009. godinu.

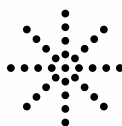
prof. dr. sc. Jonathan Harris

Department of History
Hellenic Institute
Royal Holloway
University of London

**THE HISTORIOGRAPHY OF THE POST-1453
BYZANTINE DIASPORA**

This lecture considers the ways in which historians have researched the Byzantine refugees from the fall of Constantinople in 1453 and from the Morea in 1460. It will first consider the ‘Intellectual approach’ of western European scholars who understood the significance of the refugees in terms of their contribution to the development of Greek studies at the time of the Renaissance. It will then discuss the ‘Nationalist Approach’ which saw them as playing a role in the formation of modern nation states. It will consider the critics of both these approaches. The focus will then turn to developments in the twentieth and twenty-first centuries when scholars took an archival approach to the diaspora. This avenue has led to some significant and surprising insights, for example offering an explanation as to why some of the refugees found their way to areas far from Italy and the cities of the Renaissance.

Jonathan Harris is professor of the History of Byzantium at Royal Holloway, University of London. Harris’s research is in the area of Byzantine History 900-1460, relations between Byzantium and the west, especially during the Crusades and the Italian Renaissance, the Greek diaspora after 1453. His recent publications include: *The End of Byzantium* (2010); *The Lost World of Byzantium* (2015), *Constantinople: Capital of Byzantium* (2nd ed. 2017); *An Introduction to Byzantium, 602-1453* (2020); *Theosis* (2022); *Byzantium and the Crusades* (3rd ed. 2022); *Byzantine Sources for the Crusades, 1095-1204* (2024).

doc. dr. sc. Danijel Jurković

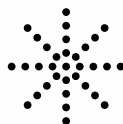
Odsjek za povijest
Odsjek za komunikologiju
Fakultet hrvatskih studija
Sveučilište u Zagrebu

**ISTRAŽIVANJE INTELEKTUALNE POVIJESTI
KROZ PERIODIKU**

Novine i časopise možemo svrstati u dvije glavne skupine periodičnih publikacija. Periodične publikacije važan su povijesni izvor, a u tom kontekstu možemo ih promatrati kroz sva tri modela sustava vlasti: demokratski, autokratski i totalitarni. Kada govorimo o potonja dva, možemo vrlo jasno ustanoviti da je tisak jasan odraz stajališta onodobne političke ili vojne nomenklature. Važnost tiska kao povijesnog izvora osnažuje činjenica da je arhivsko gradivo iz određenih razdoblja nedostupno, probrano ili u najmanju ruku fragmentarno. Dnevni tisak time postaje neautorizirani zapis o vremenu, ili kako je kazao Phil Graham, izdavač Washington Posta, tisak postaje „prva gruba inačica historije“. Novine u slučaju jugoslavenske povijesti predstavljaju glasilo partijskoga vrha, a posebnu vrijednost za istraživače imaju govori pojedinih osoba iz najužega političkog vrha, koji se redovito u potpunosti prenose u periodici, dok ih primjerice u arhivskoj dokumentaciji katkad ne možemo pronaći. Subjektivni članci i komentari odraz su ondašnjega vremena i projiciranja medijske slike tadašnje elite, pa se istraživanjem određenih aktera kroz tisak i časopise može istraživati intelektualna povijest. Time novine postaju „arhivsko-tonska“ izvor za proučavanje povijesti. To se u većoj mjeri odnosi na totalitarne i autoritarne vlasti s obzirom na to da su oni ujedno kreatori društvene slike u javnom mnijenju. Novine projiciraju ili ne projiciraju, u znatnoj mjeri ističu ili sporednim crtama spominju, a nerijetko i potpuno prešućuju događaje. No, i takvim načinom izvještavanja mogu se odrediti parametri i

oblikovati intelektualna povijest osobe i ključnih aktera, a posebno onodobnoga vremena. Naime, analiziranjem ključnih činjenica moguće je rekonstrukcijom prošlih događaja na određena pitanja naći odgovor, a istraživanje periodike može se koristiti za razumijevanje povijesnih događaja, procesa i njihovih nositelja.

Danijel Jurković rođen je 22. studenoga 1990. godine u Dobrenici, Bihaću. Godine 2015. završio je diplomski studij povijesti, znanstveni i nastavnički smjer, na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu, a 2016. završava i drugi diplomski studij komunikologije, smjer odnosi s javnošću. Upisuje 2017. godine Poslijediplomski doktorski sveučilišni studij povijesti na Hrvatskim studijima. Doktorski rad pod nazivom "Odnosi Jugoslavije i Sovjetskoga Saveza od 1947. do 1953. u kontekstu Informbiroa prema vodećim jugoslavenskim tiskovinama" obranio je 5. prosinca 2023. godine. U znanstvenonastavno zvanje docenta u polju povijesti izabran je odlukom Matičnoga odbora za polje povijesti, povijesti umjetnosti, arheologije, znanosti o umjetnosti, etnologije i antropologije 23. svibnja 2024. godine. Predaje na odsjecima za povijest, komunikologiju te demografiju i hrvatsko iseljništvo, a trenutno je i obnašatelj dužnosti prodekana za karijerni razvoj i cjeloživotnu naobrazbu Fakulteta hrvatskih studija.

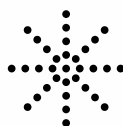
dr. sc. Damir Karbić

Odsjek za povijesne znanosti Zavoda za
povijesne i društvene znanosti
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

**INTELEKTUALNE I KULTURNE PROMJENE NA
PODRUČJU HRVATSKE U RAZDOBLJU
PREVLASTI BAŃOVA OD RODA ŠUBIĆA I
DOLASKA ANŽUVINACA NA VLAST**

Razdoblje druge polovine 13. i prve polovine 14. st., koje koincidira s usponom i razdobljem prevlasti hrvatske velikaške obitelji knezova Bribirskih od roda Šubića te njihovim postupnim slabljenjem i obnovom kraljevske vlasti dinastije Anževinaca u srednjovjekovnoj Kraljevini Hrvatskoj i Dalmaciji poklapa se i s razdobljem intelektualnog i kulturnog razvoja tog prostora na različitim planovima (od razvoja prava i političkih institucija i političke teorije kod svjetovnih ustanova preko razvoja crkvenih struktura i vjerskog života do razvoja kulturnog, zdravstvenog i znanstvenog života). Pri tome je uključenost Šubića u onodobnu međunarodnu politiku (posebice putem njihovih veza s papinstvom i talijanskim državama, posebice Venecijom i Napuljskim kraljevstvom) igrala važnu ulogu u olakšavanju dolaska inovativnih ideja i jačem uklapanju hrvatskog prostora u europski, posebice mediteranski, kulturni kontekst te će se u ovom prilogu to pitanje pokušati osvjetliti.

Dr. sc. Damir Karbić rođen je 1962. godine u Slavonskom Brodu. Diplomirao je dvopredmetni studij povijesti i arheologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1988., a magistrirao 1994. na Odsjeku za srednjovjekovne studije Srednjoeuropskog sveučilišta u Budimpešti te na istom fakultetu odslušaо doktorski studij iz srednjovjekovnih studija i u siječnju 2000. obranio doktorsku disertaciju “Šubići Bribirski. Povijest jednog hrvatskog plemićkog roda” (mentor: prof. dr. János M. Bak). Od 1988. zaposlen je na Odsjeku za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Od 15. ožujka 2011. upravitelj je istog Odsjeka, a od 5. ožujka 2020. upravitelj cijelog Zavoda. U svom znanstvenom radu prvenstveno se bavi društvenim i političkim odnosima u srednjovjekovnoj Hrvatskoj i Dalmaciji te objavljivanjem izvora za hrvatsku srednjovjekovnu povijest. Tijekom svog znanstvenog rada doticao se i nekih drugih tema iz hrvatske povijesti 19. st. (razdoblje revolucije 1848., povijesna demografija), poviješću hrvatsko-mađarskih odnosa od srednjeg vijeka do 19. st., poviješću obitelji Zrinskih te hrvatsko-bugarskim odnosima kroz povijest. Od školske godine 2001/02. do 2008/09. predavao je predmet “Opća povijest srednjeg vijeka” na Studiju povijesti pri Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. U koautorstvu s drugim znanstvenicima priredio je više izdanja izvora, a autor je i većeg broja znanstvenih radova.

dr. sc. Réka Krizmanics

Profile Area Global and Entangled History
Bielefeld University

BROADENING HORIZONS: TOWARDS A MORE INTEGRATIVE INTELLECTUAL HISTORY

Following some of the main themes of my recent book, *Historical Knowledge Production Cultures in Late Socialist Hungary and Croatia: Expertise Unsettled*, I discuss the intersection of intellectual history and institutional history, critically analyzing how historiographical trends have been challenged not only by academic circles but also by broader, non-academic spheres.

A central theme is the tension between historiography's focus on ideas and narratives and the need to integrate their institutional frameworks that shaped the dissemination and reception of historical knowledge. By tracing conceptual and narrative changes parallel with institutional ones, a more nuanced understanding of historical knowledge production during state socialism becomes possible. I examine some of the characteristics of a more narrowly conceived intellectual history, particularly in determining what constitutes "context" and who the historical actors under study considered to be parties to the debates.

An experimental aspect of my project was the inclusion of certain non-academic actors, thereby challenging the traditional boundaries of intellectual history. This decision was not without its pressures and dilemmas, especially my choice of interlocutors. How to treat party historians? Where were the boundaries between more and less scientifically grounded popularizing publications? These questions inspired the study's engagement with a variety of practices of historical knowledge production.

I argue that a public demand for accessible, historical knowledge preceded the major media transformations that

revolutionized the dissemination of historical knowledge shortly after the transitions. The public also clearly articulated a need for emotional relatability. Including both academic and non-academic voices in my research, in the book I explored how historical ideas were produced and demanded in two neighboring late socialist regimes, while taking stock of their interwar and early socialist legacies.

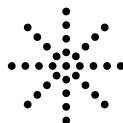
Réka Krizmanics is an Akademische Rätin and DFG Walter Benjamin Postdoctoral Fellow at the Profile Area Global and Entangled History, Bielefeld University. Previously, she held a fellowship at the Imre Kertész Kolleg in Jena and taught as a collaborating lecturer at the University of Leipzig. Her current projects explore global and entangled women's histories of Eastern Europe and the Global South, with a focus on East and Southeast Asia.

Dr Réka Krizmanics
Akademische Rätin
Profilbereich Global- und Verflechtungsgeschichte
Universität Bielefeld
Twitter handle: @Reka_Krizmanics

Recent publications:

Réka Krizmanics, The Anticolonial Solidarity Campaign of 1962 in the Hungarian Countryside: An Attempt to Make Global Connections, in: TRAFO – Blog for Transregional Research, 12.12.2023, <https://trafo.hypotheses.org/49679>

Réka Krizmanics & Vedran Duančić (2023) Eager to (let) know: knowledge production and dissemination in state socialist Eastern Europe, *European Review of History: Revue européenne d'histoire*, 30:2, 143-156, DOI: 10.1080/13507486.2023.2184679

dr. sc. Tihana Luetić

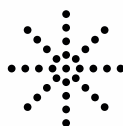
Odsjek za povijesne znanosti Zavoda za
povijesne i društvene znanosti
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

**KR. SVEUČILIŠTE FRANJE JOSIPA I. U
ZAGREBU KAO ISHODIŠTE
DOMAĆE INTELEKTUALNE ELITE –
ISTRAŽIVANJA I IZAZOVI**

U izlaganju će fokus biti stavljen na studente i profesore Kr. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu u razdoblju od osnutka modernog sveučilišta 1874. do kraja Prvoga svjetskog rata. Cilj je rada prikazati dosadašnja, kao i ukazati na mogućnost novih istraživanja vezanih uz ove dvije skupine, koje su predstavljale domaću intelektualnu elitu na prijelazu stoljeća, odnosno u razdoblju do kraja postojanja Monarhije. Prilikom istraživanja studenata kao baze buduće intelektualne elite, za početak je valjalo utvrditi kako u domaćoj historiografiji nedostaju bazična istraživanja obrazovane elite, koja su nužna za daljnje historiografske studije. Riječ je o istraživanjima studentske populacije kakva su vođena, primjerice u Mađarskoj kroz više desetljeća pod vodstvom prof. Lászla Szögija i rezultirala su nizom objavljenih baza podataka. S tim u vezi, na sva tri fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (Pravni, Filozofski i Teološki) u spomenutom razdoblju napravljene su baze podataka njihovih studenata. Nadalje, za akademsko formiranje buduće intelektualne elite, vrijedilo je istražiti ne samo nastavni curriculum koji je za sada napravljen samo za određene struke, već i tzv. skriveni curriculum. Koncept „hidden curriculum“ promovirao je njemački povjesničar Konrad Jarausch koji je u svojoj knjizi *Students, Society and Politics* prikazao neformalne oblike akademskog obrazovanja u carskoj Njemačkoj a koji su oblikovali politički, intelektualni i društveni identitet tamošnje akademske mladeži. S druge strane, istraživanja o sveučilišnim profesorima u Zagrebu u ovom razdoblju vrlo su skromna, i uglavnom se radi o

pojedinačno obrađenim slučajevima. Iz tog razloga vrijedilo bi napraviti prozopografsku studiju ove grupe kao dijela domaće intelektualne elite u kojoj bi se prikazala njihova strukturalna obilježja, ali i rasvijetlilo, ne samo njihov akademski rad i uključenost u sveučilišne migracije, već i njihovo izuzetno intenzivno društveno-političko javno djelovanje u ovom razdoblju.

Tihana Luetić (1976.) je znanstvena savjetnica u Odsjeku za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Diplomirala je jednopredmetnu povijest na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu gdje je i doktorirala 2011. godine. Njezina znanstvena istraživanja usmjerena su na socijalnu i kulturnu povijest Hrvatske u 19. i početkom 20. st. a uže teme istraživanja fokusirane su na povijest Sveučilišta u Zagrebu i njegovu studentsku populaciju, studentski društveni i svakodnevni život, katolički pokret među studentskom mladeži, kvantitativne analize studentske populacije, početke visokoškolskog obrazovanja za djevojke u Hrvatskoj te na teme iz hrvatsko-bugarskih odnosa u 19. i početkom 20. Stoljeća. Kao autorica i koautorica objavila je četiri monografije o povijesti Sveučilišta u Zagrebu i njegovih studenata te objavila niz radova u domaćim i inozemnim časopisima.

Mihaela Marić, mag. educ. hist.

Doktorski studij povijesti
Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u
Zagrebu

**ISTORIJA PADA REPUBLIKE ISTORIJA JE
JEDNOGA BRODOLOMA – LUJO VOJNOVIĆ I
NJEVOV PAD DUBROVNIKA**

Nakon dvogodišnje okupacije dubrovačkog područja od strane francuskih postrojbi Marmont je 31. siječnja 1808., pročitavši odluku pred dubrovačkom vlastelom i Senatom, ukinuo stoljetni suverenitet Dubrovačke Republike. Nakon višestoljetnoga trajanja tim je činom Republika prestala postojati kao politička i društvena tvorevina. Mnogi su Dubrovčani zabilježili vlastita sjećanja o ovom, za njih tragičnom događaju, no malo tko se tijekom 19. stoljeća usudio historiografski istražiti pad Dubrovnika, a neka od napisanih djela dugo su ostala u rukopisu. Prvo djelo koje detaljnije obrađuje ovo razdoblje dubrovačke povijesti izlazi tek 1908. godine. Lujo Vojnović (1864. – 1951.) pravnik, političar, povjesničar i književnik, objavio je velik broj djela i članaka s političkom, povijesnom i književnom tematikom, a osim povijesnog djela Pad Dubrovnika (1908.), napisao je i *Kratku istoriju Dubrovačke Republike* (1962.). Ovo izlaganje donosi pregled glavnih Vojnovićevih ideja i zaključaka te kraću analizu njegovog dvosveščanog djela Pad Dubrovnika.

Mihaela Marić (Dubrovnik, 1996.), doktorandica poslijediplomskog doktorskog studija povijesti na Fakultetu hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu i tajnica projekta SNOVI. Diplomski rad pod naslovom „Poimanja vremena u suvremenoj historiografiji“ obranila je 2019. godine na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Kao glavna urednica 14. broja studentskog časopisa *Pro tempore* (2018–2019) s cjelokupnim uredništvom časopisa nagrađena je nagradom „Franjo Marković“. Bila je članom nekoliko znanstvenih projekata, te je sudjelovala na raznim domaćim i međunarodnim skupovima te okruglim stolovima. Autorica je više znanstvenih, stručnih i drugih priloga objavljenih u raznim domaćim i međunarodno priznatim zbornicima te

znanstvenim časopisima. Znanstveni interesi su joj kulturna i intelektualna povijest (19. i 20. st.), povijest historiografije i povijest Dubrovnika.

Luka Marinković, mag. pol.

Doktorski studij povijesti
Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u
Zagrebu

**PRIKAZ HISTORIOGRAFSKOG DJELOVANJA
ANTUNA IVANKOVIĆA**

Antun Ivanković bio je jedan od osnivača i predsjednik udruge „Dr. Ante Starčević“ iz Tovarnika putem koje je intenzivno tragao za počiniteljima ratnih zločina u Tovarniku, ali i drugim mjestima Vukovarsko-srijemske županije. Uz navedeno, Ivanković je bio autor i nakladnik nekoliko knjiga i producent niza dokumentarnih filmova. Među njima su roman i dokumentarni film „Mučenik vlč. Ivan Burik“ u režiji Jakova Sedlara, o tovarničkom župniku Ivanu Buriku i njegovom ubojstvu tijekom okupacije Tovarnika, kao i o iločkom svećeniku iz vremena Domovinskog rata fra Flavijanu Šolcu, a sudjelovao je i u izradi knjige „Svjedočim! – Obrana i stradanje općine Tovarnik u domovinskom ratu“. Ivanković je također sudjelovao i u izradi filmova o Gospi Ilačkoj, o stradanju mjesta Lovasa 1991., kao i mjesta Berak, filma o vukovarskim braniteljima Ivanu Anđeliću, zvanom Doktor, i francuskom dragovoljcu Jeanu Michelu Nicolieru. Osim navedenoga, Ivanković je bio i voditelj ureda Zaklade Vrhbosanske nadbiskupije gdje je radio na promicanju istine o Domovinskom ratu te je uspio realizirati veći broj njezinih projekata, a sudjelovao je i osnivanju Zaklade u Vukovaru 2020. godine. Antuna Ivankovića i njegovo djelovanje može se promatrati kroz poddisciplinu intelektualne povijesti zbog same srži njegova znanstvenog rada, odnosno zbog činjenica koje su direktno utjecale na samog Ivankovića (sudjelovanje u Domovinskom ratu, traženje dokaza i otkrivanje počinitelja ratnih zločinaca te pronalazak dokaza o počinjenju ratnih zločina), kao i onih koje su indirektno utjecale na njegov život i rad (odrastanje u Srijemu u pograničnom i multikulturalnom

području). Također, dio Ivankovićeva opusa i rada odnosi se na područje kulture i vjere te pristupe historiografskim temama primarno usredotočene na događaje tijekom Domovinskog rata.

Luka Marinković završio je preddiplomski (2018.) i diplomski studij (2019.) na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu, smjer politologija, te je magistar politologije. Poslijediplomski doktorski studij upisao je 2023./2024. na Fakultetu hrvatskih studija, smjer povijest. Primarne istraživačke teme su mu Domovinski rat, demografija, povijest 20. stoljeća, povijest Slavonije, Srijema i Baranje te crkvena povijest. Trenutno se u svojim radovima bavi temama poput križevačkog biskupa Julija Drohobeczkog, atentata na hrvatske zastupnike u Narodnoj skupštini, Hrvatskom bratskom zajednicom te je prikazao djela vezana za križarski pokret nakon Drugoga svjetskog rata i okupaciju općine Tovarnik.

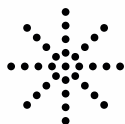
**dr. sc. dr. h. c. Mirjana Matijević
Sokol, *professor emerita***

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u
Zagrebu

„INTELEKTUALNE“ RASPRAVE I HISTORIOGRAFIJA O VIŠESLAVOVOJ KRSTIONICI

U izlaganju se problematiziraju različiti pristupi i diskursi o pitanju porijekla Višeslavove krstionice. Argumenti pritom variraju od stručnih historiografskih do senzacionalističkih medijskih izjava koje mistificiraju znanstveno-istraživački proces. Takav „intelektualizirani“ diskurs često oživljava logike i probleme koje je postavljala stara ili starija historiografija te ih povezuje s navodnim modernim otkrićima. Tako se pokazuje stalni interes hrvatskih i europskih povjesničara i povjesničara umjetnosti od prvih naznaka postojanja sredinom XIX. stoljeća ovog kamenog zdenca s natpisom u kojem se spominje knez Višeslav, a koji je služio za pokrštavanje odraslih osoba uranjanjem. Važnost koju ima ovaj spomenik zbog svojih stilskih, epigrafskih i namjenskih značajki, često izlazi iz sfere znanosti i ulazi u javnu sferu sklonu tzv. kontroverzama. Davanjem intelektualnohistorijskog konteksta ovim raspravama, razmatraju se uzroci i razlozi ovim raspravama, argumenti na kojima se temelje, kao i generacijski okvir znanstvenika koji rješavaju „zagonetku“ Višeslavove krstionice, a koja ovisi i o razvoju znanstvenih disciplina i spoznaja. Na kraju, postavlja se pitanje što kada u raspravama ne vrijede postignute znanstvene spoznaje?

Mirjana Matijević Sokol rođena je 1. lipnja 1952. u Splitu. Osnovnu školu završila je u Solinu, a klasičnu gimnaziju u Splitu. Na Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu upisala se 1971. godine, diplomiravši studij arheologije i latinskoga jezika i književnosti 1976. godine. Od 1977. do 1997. radila je kao stručnjak za srednjovjekovnu građu u Zavodu za povijesne znanosti JAZU u Zagrebu (od 1992. HAZU). Godine 1985. obranila je magistarski rad iz povijesti Toma Arhiđakon o početcima crkvene organizacije u srednjovjekovnom Splitu pod mentorstvom profesorice Nade Klaić. Od 1986. godine u zvanju je znanstvenoga asistenta. Doktorsku disertaciju Toma Arhiđakon i njegovo djelo, izrađenu pod mentorstvom akademika profesora Tomislava Raukara, obranila je 2. ožujka 1999. godine. U znanstveno-nastavna zvanja docenta, izvanrednoga profesora i redovitoga profesora izabrana je 1999., 2004. i 2009. godine. Bila je vanjski je suradnik Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu, Hrvatskoga katoličkoga sveučilišta u Zagrebu i Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža u Zagrebu. Od 2018. godine bila je stalni je zaposlenik Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, gdje je obnašala funkciju pročelnice Odsjeka za povijest. Dobitnica je nagrade za životno djelo "Ivan Lučić" za iznimni doprinos u području historiografije. Nagrada se dodjeljuje na Kliofesu - festivalu povijesti. Primila je počasni doktorat (*honoris causa*) Sveučilišta u Splitu 15. lipnja 2022. godine. U mirovini je od listopada 2022. godine, a 2023. dobila je počasno zvanje *professor emerita*. Istaknuta je hrvatska povjesničarka čiji je istraživački interes usmjeren na pitanja hrvatskoga srednjovjekovlja, pomoćnih povijesnih znanosti te posebno na prošlost Splita i Dalmacije. Autorica je brojnih znanstvenih radova i niza monografija.

**Josip Periša, mag. educ. philol.
croat.**

Odsjek za kroatologiju
Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u
Zagrebu

KNJIŽEVNOST U DOBA RADIKALNOGA SOCIJALISTIČKOG REALIZMA

Cilj izlaganja predstaviti je književne prilike u vrijeme radikalne poetike socijalističkoga realizma koja je u povijesti hrvatske književnosti zaseban fenomen. Socrealizam u hrvatskoj književnosti, s naglaskom na razdoblje od kraja Drugoga svjetskoga rata do Krležina govora u Ljubljani na Kongresu jugoslavenskih književnika 1952., razdoblje je koje karakterizira neodvojivost od socijalističkoga režima koji kao primarnu funkciju književnosti vidi efektivno oruđe u ostvarivanju revolucionarnih, socijalističkih i propagandnih ciljeva. Takvo shvaćanje književnosti socijalističkoga poslijeratnog režima dovodi u pitanje temeljne odredbe književnosti u smislu autonomne i zasebne djelatnosti ljudskoga duha s obzirom na radikalne poetičke zahtjeve determiniranosti datim odnosima proizvodnje smatrajući književnost pukim mehanicističkim izvodom iz ekonomske baze koji ne zahtijeva posebnu pažnju ili refleksiju. U izlaganju će se također kritički pristupiti filozofskoj legitimaciji socrealističke poetike koja svoje uporište ima u filozofiji historijskoga materijalizma, ruskim postrevolucionarnim tekstovima te intelektualnoj refleksiji sukoba na književnoj ljevici. Dakle, radi se o kritičkome pristupu filozofske legitimacije zadane poetike socijalističkoga režima koji time misli da ima čvrsto uporište za smatranje književnosti produžetkom režima za ostvarivanje socijalističkih ciljeva.

Josip Periša rođen je 29. travnja 1997. u Zagrebu, gdje je završio osnovnu školu i opću gimnaziju. Upisuje kroatistiku i filozofiju 2016. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Tijekom studija dobio je Rektorovu nagradu za izvorni znanstveni rad (A kategorija) naslova „Filozofijsko problematiziranje hrvatske soerealističke kritike” te nagradu „Franjo Marković“ kao predsjednik Udruženja studenata filozofije (2018. – 2020.) za projekte: „Godišnji međunarodni simpozij Portreti mnoštva“, Studentsku bioetičku radionicu te časopis Čemu. Tijekom studija sudjelovao je na 20-ak međunarodnih konferencija i znanstveno-kulturnih manifestacija izlaganjima iz područja teorije i povijesti književnosti, povijesti hrvatskog romana, estetike, filozofije književnosti, etike i bioetike što mu i jesu uža područja interesa. 2021. s izvrsnom ocjenom brani diplomske radove na Odsjeku za kroatistiku FFZG-a naslova Lektira u nastavi na daljinu: analiza videolekcija u nastavnom predmetu „Hrvatski jezik“ pod mentorstvom prof. Marka Alerića s Katedre za metodiku nastave hrvatskog jezika i književnosti te na Odsjeku za filozofiju FFZG-a naslova Argumentacijska vrijednost umjetnosti u bioetičkom istraživanju na primjeru fenomena društvene pravednosti i Travničke hronike Ive Andrića pod mentorstvom prof. Hrvoja Jurića s Katedre za etiku. Po završetku studija upisuje doktorski studij kroatologije na Fakultetu hrvatskih studija gdje je i zaposlen kao asistent na Odsjeku za kroatologiju.

izv. prof. dr. sc. James Robertson

University of California Irvine

THE TEXTURES OF AFFILIATION: SOCIALIST AND FEDERALIST THOUGHT IN YUGOSLAVIA AND THE WEST INDIES

In the middle decades of the twentieth century ideas of federalism captured the imagination of radical activists in both Yugoslavia and the West Indies. In both contexts, socialists and anti-imperial thinkers offered federal statehood as the most viable model for their respective region's post-imperial futures. In doing so both also drew from longer traditions of liberal thought in Central Europe and the Caribbean, respectively, that stretched back to the late-nineteenth century.

Given the obvious paucity of historical and cultural ties between South East Europe and the Caribbean, the proliferation of federalist visions, particularly among socialist intellectuals, raises a curious question about the parallels between these two intellectual ecosystems. What accounts for this curious historical synchronicity?

Through a comparative analysis of Yugoslav and West Indian ideas of regional federation, this paper looks to world systems theory as a body of thought from which generative frameworks of analysis might be drawn for the field of global intellectual history. It argues that the intellectual ecosystems of South East Europe and the Caribbean were conditioned by their similar position in global capitalist space in ways that prompted a common set of concerns regarding the appropriate scale of political sovereignty and economic development. In pursuing this argument, the paper also raises previously underexamined questions about how ideas of nation, race, and empire informed federal thought.

James Robertson is Associate Professor of History at the University of California Irvine. He is an intellectual historian of Eastern Europe who studies the interaction of politics, aesthetics, and geography. His first book is titled *Mediating Spaces: Literature, Politics, and the Scales of Yugoslav Socialism, 1870-1995* and was published by McGill-Queen's University Press earlier this year.

izv. prof. dr. sc. Zvezdana Sikirić

Assouline

Odsjek za povijest

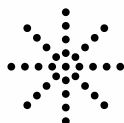
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Katedra za pomoćne povijesne znanosti i
metodologiju historije

AFERA HRVATSKA SVEUČILIŠNA MLADEŽ I SMRT FRANCUSKOG POLITIČARA LEONA GAMBETTE „APOSTOLA SLOBODE”

Na vijest o smrti francuskog političara i vođe republikanaca Leona Gambette (umro 31. 12. 1882.), grupe hrvatskih studenata poslale su telegrame predsjedniku Francuske republike i francuskom tisku s izrazima potpore slobodi. Izlaganje prati ovaj studentski čin javnog izražavanja političkog neposlušna, reakciju sveučilišnih vlasti te odjek u hrvatskom i stranom tisku. Ova tema prilog je analizi funkcioniranja i međudnosa intelektualnih grupa i mreža u drugoj polovici 19. stoljeća.

Rođena u Zagrebu 1966. Završila je Klasičnu gimnaziju i diplomirala na Filozofskom fakultetu u Zagrebu na studijskim grupama povijesti i latinskog jezika i književnosti. Kao nosilac stipendija austrijske vlade te francuske vlade znanstveno se usavršavala na Sveučilištu u Beču i Ecole des Hautes Etudes esn Sciences Sociales u Parizu. Magistrirala povijest u Zagrebu i Parizu (Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales), a doktorirala 2003. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Na Filozofskom fakultetu zaposlena je od 1991 godine. Osnova znanstvenog rada Zvezdane Sikirić Assouline su latinski izvori za europsku, hrvatsku i zagrebačku povijest, njihova prezentacija, prevođenje, obrada i interpretacija. Područja njenog osobitog znanstvenog interesa su socio-kulturna i intelektualna povijest 18. i 19. stoljeća, povijest Zagreba i povijest žena. Autorica je više znanstvenih radova, od čega dviju znanstvenih monografija: U obranu hrvatskih municipalnih prava i latinskog jezika. *Govori na Hrvatskom saboru 1832. godine* (2006.) i *Hrvatsko pučko školstvo 19. stoljeća i zagrebačka Sramotna knjiga* (2024., suautorica Melita Vukina).

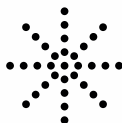
dr. sc. Suzana Simon

Odsjek za povijesne znanosti Zavoda za
povijesne i društvene znanosti
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

**SKIDANJE SA TRONA STAROG GOSPODARA.
ANTONIO BONFINI U SLUŽBI VLADISLAVA
JAGELOVIĆA**

Prema općenitom stavu i mišljenju Antonio Bonfini pisao je o Matiji Korvinu prije njegove smrti (1490.). Međutim, predstavio je svoje djelo tek 1492. novom ugarskom kralju Vladislavu Jageloviću, koji je bio neželjeni Matijin nasljednik. Vladislavu se djelo toliko svidjelo da je uzdigao u rang plemstva ne samo autora i njegovog sina Francesca, već i pisara koji je rukopis prepisao. Znajući taj detalj, koji je često previđen, u historiografiji, legitimno traži reviziju Bonfinijevih folija o Matiji i njegovoj obitelji. Ova će prezentacija staviti naglasak također i na povezanost priča između dvije vladarske kuće, one Korvinove i one cara i kralja Žigmunda Luksemburškoga.

Suzana Simon, dr. sc., viši znanstveni suradnik na Odsjeku za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Zagrebu. Doktorirala je 2015. na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu pod mentorstvom Damira Karbića temom „Plemićko društvo Zagrebačke županije za vladavine Žigmunda Luksemburškoga (1387.-1437.)“. Glavne istraživačke teme uključuju srednjovjekovno plemstvo, izdavanje izvora, političku i društvenu povijest. Glavna projektna aktivnost od 2015. godine je Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, Supplementa. Nedavna arhivska istraživanja uključuju arhive u Veneciji, Beču, Budimpešti, Sieni i Barceloni.

prof. dr. sc. Alexandru Simon

Romanian Academy
Centre for Transylvanian
Studies, Cluj-Napoca

**CRNOJEVIĆS, FRANKOPANS, HUNYADIS AND
SOME ROMANS:
A “BLACK INTELLECTUAL” AND HIS STORIES
IN THE LATE 1400S**

The “Venetian renegade” Francesco Pescennio Negro (Negri) (c. 1452-c. 1523) might not mean much today. Additionally, like in the case of the significantly more famous Venetian, Marino Sanudo Torsello, most of what we know about Negro comes from his own feather.

Unquestionably well-read and well-educated (in both Latin and Greek), he was the author of a “best-seller”, *Modus epistolandi* (1488). This attracted the attention of the courts of Beatrice of Aragon, in particular, and of her (rival) husband, Matthias Corvinus, king of Hungary, Croatia and Bohemia. As a result, Francesco Negro spent most of the subsequent two decades in the service of Beatrice’s nephew, Ippolito d’Este, archbishop of Esztergom (and then bishop of Eger), either in Hungary (1489-1491, 1495/ 1496-1497, 1503-1504) or in the Italian Peninsula. Negro was even offered Antonio Bonfini’s highly-paid position as “historian” of the Hungarian crown, but was not allowed by his chief employer to take it.

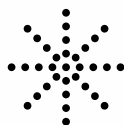
This only added to Negro’s frustrations. He inserted them into his encyclopedical oeuvre *Cosmodystichia* (written between c. 1503 and c. 1513). Pope Leon X rapidly included the work in the Vatican Library. Negro’s autobiographical lines tell a rather different story of the lands around the Holy Crown of Hungary under the Hunyadis and the Jagiellonians.

Negro claimed to descend from Pescennius Niger, the “counter-emperor” defeated by Septimius Severus. He stated that he, a Crnojević, was related to the Frankopans and that his grandfather had been in charge of one of the two

Pannonias (*id est* two Hungaries). The other one was ruled by John “the White” (*Ioannes Blancus*), who, at the death of king Ladislav [V] “the German” (*Ladislaus Alemanus*), made his son, Matthias “the Wallachian” (*Matthias Vallacus*), king, defeating Negro’s kindred and his allies. They therefore took refuge in Venice, where Francesco Negro was born under admittedly unfavourable stars.

Naturally, this all was a fantasy, a learned and documented one nonetheless. Francesco Negro’s case is worth a closer inspection, for two additional reasons: the humanist was in close relations to famed Venetian Aldo Manuzio and to Nicholas Báthory, bishop of Vác. For them Negro procured manuscripts “and data” and from them he acquired information.

Alexandru Simon. Research Professor (Romanian Academy, Centre for Transylvanian Studies, Cluj-Napoca). B. 1979. BA (2002), PhD (2008). Main focuses: crusading, medieval state-building. Recent publications: *In the World of Vlad: The Lives and Times of a Warlord* (Berlin, 2021), (co-editor) *Reform and Renewal in Medieval East and Central Europe: Politics, Law and Society* (Cluj-Napoca – Zagreb – London, 2019). Recent archival researches: Barcelona, Bratislava, Florence, Rome, Siena, Venice, Vienna.

doc. dr. sc. Vlatko Smiljanić

Odsjek za povijest

Odsjek za kroatologiju

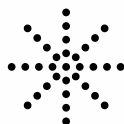
Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta

u Zagrebu

***POREDBENI PRISTUP I ŠIROK ZAHVAT KOJI
NIJE ZATVOREN: INTELEKTUALNA POVIJEST I
BUDUĆNOST KROATOLOGIJE***

Tema izlaganja usredotočit će se na ključne intelektualne procese i metodološke paradigme koje su oblikovale razvoj kroatologije kao humanističke znanstvene discipline. Kroz povijesni pregled razvoja kroatologije, u izlaganju će autor analizirati doprinos ključnih znanstvenika i institucija u definiranju predmeta i metodologije ove discipline. Polazna točka istraživanja temelji se na konceptu intelektualne povijesti, koji omogućuje analizu kroatologije ne samo kao skupa teorijskih kulturnih spoznaja, već i kao dijela širega hrvatskoga kulturnog i društvenog konteksta. U tom smislu, analizirat će se ključni momenti i diskursi koji su obilježili razvoj kroatologije, uključujući pitanje istraživanja hrvatskoga identiteta, kulturne i povijesne baštine te jezične politike. Raspravljat će se i o utjecaju društvenih promjena na tematski fokus kroatologijskih istraživanja. Izlaganje će se također baviti i suvremenim izazovima kroatologije u kontekstu interdisciplinarnosti i globalizacije humanističkih znanstvenih istraživanja. Pitanje relevantnosti kroatologije u suvremenom akademskom i društvenom kontekstu sagledat će se kroz prizmu doprinosa očuvanju i interpretaciji hrvatske povijesne, kulturne i jezične baštine. Konačno, izlaganjem će se pružiti uvid u intelektualnu dinamiku kroatologije, ukazujući na potrebu razvoja teorijskih okvira i metodoloških pristupa. Ujedno, time će se otvoriti prostor za kritičku raspravu o ulozi kroatologije u sustavu znanosti i visokoga obrazovanja te njezinoj potencijalnoj prilagodbi novim znanstvenim izazovima i trendovima.

Doc. dr. sc. Vlatko Smiljanić autor je dvije i suautor jedne knjige, kao i više uredničkih knjiga i zbornika radova sa znanstvenom tematikom u području kroatologije i povijesti. Također, učestalo doprinosi znanstvenim i stručnim radovima s povijesnim i kroatološkim temama. Akademsko zvanje doktora znanosti stekao je 2023. godine obranivši doktorski rad *Život i djela Mirka Danijela Bogdanića od 1760. do 1802. godine* pod mentorstvom akademika Stjepana Čosića s najvišom ocjenom (*summa cum laude*). Od 2020. do 2024. godine radio je kao stručni suradnik povijesne struke u Znanstvenom zavodu, nakon čega je 15. travnja 2024. zaposlen na znanstveno-nastavno radno mjesto docenta na Odsjeku za kroatologiju Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Glavni je urednik znanstvenoga časopisa *Kroatologija* od 28. studenoga 2024. godine. Od 9. srpnja 2024. do 31. listopada 2024. vršio je dužnost pomoćnika rektora i o. d. dekana za resor poslovanja, a od 1. studenoga 2024. odlukom Fakultetskoga vijeća imenovan je obnašateljem dužnosti prodekana za poslovanje Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu.

Bruno Šagi, mag. hist.

Varaždin

PROPADANJE PLEMSTVA U IZABRANIM KNJIŽEVNIM DJELIMA HRVATSKOG REALIZMA

U ovom izlaganju analizira se nekoliko autora i njihovih djela iz vremena hrvatskoga književnog realizma. Radi se o razdoblju koje je karakteristično za hrvatsku književnost druge polovice 19. stoljeća. Tema ovog izlaganja fokusirana je na književno-imagološku analizu s naglaskom na praćenje opisivanja vrlo važnoga povijesnog procesa za 19. stoljeće, a to je propadanje plemstva. U ovom izlaganju obrađena su djela *Pod starimi krovovi* (Illustrissimus Battorych, Mlin kod ceste, Plemenitaši i plemići, itd.), autora Ksavera Šandora Gjalskog, *Baruničina ljubav*, autora Ante Kovačića, te djelo *Posljednji Stipančići* (propadanje gradske vlastele na primjeru ovog djela uspješno su u hrvatskoj historiografiji analizirali Andrea Roknić Bežanić i Bruno Raguž te će njihova analiza biti spomenuta kao pozitivan primjer pristupa temi), autora Vjenceslava Novaka. Na taj način, iako je riječ o književnim likovima (fikciji), ocijenjeno je u kolikoj je mjeri proces propadanja plemstva u književnosti prikazan kao povijesno utemeljen. Također, pokušano je ocijeniti je li svjetonazor autora, tj. ideološka orijentacija ako o njoj možemo govoriti, imala utjecaj na prikazivanje pojedinih društvenih skupina, npr. plemića ili seljaka. Izlaganjem će se pokušati preispitati trebaju li književna djela biti povijesnim izvorima i kako ona općenito mogu služiti povjesničarima pri proučavanju povijesnoga događaja ili procesa u dugom trajanju.

Bruno Šagi, sveučilišni magistar povijesti (univ. mag. hist.), rođen je 23. svibnja 2000. u Varaždinu. Završio je diplomski studij Povijest, istraživački smjer, modul Moderna i suvremena povijest (19. – 20. stoljeće) na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Aktivan je član znanstvene zajednice, a njegovi su znanstveni interesi povijest 20. stoljeća, politička povijest, povijest sela, povijest društvenih pokreta i ekohistorija. Jedan je od urednika zbornika radova Liberalizam: teorija i povijest jedne ideje. Zbornik radova povodom 300 godina od rođenja Adama Smitha 1723.-2023. Izlagao je na brojnim domaćim i međunarodnim znanstvenim događajima. Vješto se koristi engleskim jezikom.

dr. sc. Nikolina Šimetin Šegvić

Odsjek za povijest

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u

Zagrebu

KRAJ HABSBUURŠKE MONARHIJE KAO INTELEKTUALNOHISTORIJSKI PROBLEM

Prva i do danas nezaobilazna studija Austro-ugarske nagodbe koju je napisao francuski stručnjak Louis Eisenmann pod naslovom *Le Compromis austro-hongrois de 1867* (1904.) dubinski analizira austro-ugarski društveno-politički sustav, ne ulazeći ni u kakve fatalističke najave o vidljivom propadanju. Takav će se narativ ipak posredstvom različitih intelektualaca mijenjati pogotovo tijekom trajanja Velikog rata. Cilj ovog izlaganja je povezati ratno djelovanje skupine (uglavnom britanskih intelektualaca) i njihovo stručno nastupanje tijekom i nakon rata vezano uz povijest i raspad Austro-Ugarske Monarhije. Proučit će se koliko su se njihove teze razlikovale te u kojoj su mjeri utjecale na kasnije skupine stručnjaka, ali i percepciju javnosti o pitanju propadanja i raspada Habsburške Monarhije.

Nikolina Šimetin Šegvić asistentica je na Odsjeku za povijest Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Diplomirala je povijest na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a na istom fakultetu je 2024. obranila i doktorsku disertaciju pod nazivom „Intelektualna povijest hrvatske moderne arhitekture u Zagrebu 1900.–1980.” (mentori: prof. dr. sc. Ivica Šute i prof. emeritus Andrej Uchytil). Autorica je više znanstvenih i stručnih radova, urednica knjiga i zbornika radova, udžbenika povijesti za 3. razred gimnazije (u izdanju Meridijana) te znanstvene monografije (*Kraj Habsburške Monarhije: intelektualna povijest debata i prijepora u britanskoj i američkoj historiografiji*, Plejada, 2022.). Organizirala je i sudjelovala na nizu domaćih i međunarodnih znanstvenih skupova. Članica je nekoliko strukovnih udruženja. Područje njezina znanstvenog interesa su intelektualna, urbana i društvena povijest u 19. i 20. stoljeću s naglaskom na povijest Zagreba te povijest historiografije i metodologija povijesne znanosti.

**Adrijan Štivić, mag. comp. litt. et
mag. hist.**

Zagreb

HAYEK I SCIJENTIZAM – UVOD U PROBLEMATIKU

Tema ovog izlaganja potaknuta je recentnom objavom prijevoda knjige *Pravedni um*, američkoga socijalnog psihologa Jonathana Haidta. On se u toj knjizi postavlja kao kritičar političkog tribalizma, identitetskih politika, zagovornik je pluralizma u znanosti te otvorene debate. Iz toga proizlazi njegova teza koja se tiče definicije ideologije. Ono što prepoznamo kao ideologiju, to je ustvari vrlo individualizirani set moralnih vrednota, ali posloženih na specifičan način te izražen u različitim intenzitetima. Takva individualistička paradigma koja odbija strogo grupirati ljude, koja društvene skupine ne tumači kao jedinstveni entitet te koja ne priznaje jasno odijeljenu granicu između ideoloških pozicija, ima svoju dugu tradiciju. Jedan od kanonskih autora koji se bavio tom problematikom je austrijsko-britanski intelektualac Friedrich von Hayek (1889. – 1992.). Hayek je stekao veliku popularnost knjigom *Put u ropstvo* iz 1944. koju je postkomunistička Europa upoznala već početkom 1990-ih, dok je u Hrvatskoj prevedena 10 godina kasnije. Međutim, koliko god ta knjiga bila značajna, a nerijetko se smatrala *non-fiction* verzijom Orwellovih priča, ona nije Hayekovo najkvalitetnije djelo iz te problematike. Stoga će ovo izlaganje analizirati ključne teme iz Hayekove knjige *The Counter-Revolution of Science* (1952). Ova knjiga gotovo je potpuno nepoznata hrvatskoj historiografiji. Štoviše, rijetko se spominje i u uskim raspravama stranih liberalnih intelektualaca, a nepravедno je zanemarena zato što su ju zasjenili slični radovi Karla Poppera i Thomasa Kuhna. U tom vrlo provokativnom djelu iz povijesti znanosti, Hayek se pita što se događa kada znanost postane kontrarevolucionarna, odnosno kada zavlada tzv.

scijentizam – pokušaj primjene metode prirodnih znanosti na društvenu dinamiku. Prepričavajući povijest znanosti, povijest filozofije i biografije intelektualaca, Hayek prati ideju scijentizma od francuskih prosvjetitelja, pozitivista pa preko klasičnog njemačkog idealizma i klasičnog marksizma skroz do razdoblja konzervativne revolucije Weimarske Njemačke. Njegova je teza da prave intelektualne izvore marksizma zapravo treba tražiti u idejama teokratskih reakcionara ranog 19. stoljeća te kako slijepa vjera u znanstveni kolektivizam vuče kontinuitete u odnosu na mistični tradicionalizam. Time se Hayek može čitati u ključu suvremene europske politike sjećanja koja prepoznaje postojanje iskustva dvaju totalitarizama, što je uvelike korisna paradigma za hrvatsku historiografiju. Stoga će izlaganje iznijeti ključne Hayekove teze, usporediti ih s tezama njegovih liberalnih suvremenika te dati njihovu interpretaciju temeljenu na relevantnoj znanstvenoj literaturi.

Adrijan Štivić (Zagreb, 2001.), univ. mag. comp. litt. et univ. mag. hist., povjesničar je i komparatist književnosti. Diplomirao je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Prvostupničko zvanje stekao je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci gdje je radio kao student-demonstrator i kao suradnik na europskom projektu stručne prakse za studij povijesti „PerPeTuUm aGile“. Štivić je bio i predsjednik Studentskog zbora Filozofskog fakulteta u Rijeci. Dobitnik je dviju dekanovih nagrada. Urednik je knjige „Liberalizam: teorija i povijest jedne ideje“, redovito piše za „Časopis za povijest Zapadne Hrvatske“ i analitičke portale. Član je *think-tank* „Centar za javne politike i ekonomske analize“ gdje pokriva područje kulture, znanosti i visokog obrazovanja. Štivićeva su područja interesa intelektualna povijest, povijest znanosti i teorija kulture s naglaskom na liberalizam.

doc. dr. sc. Vladimir Šumanović

Odsjek za povijest

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta

u Zagrebu

**POVJESNIČAR I POLITIČAR U DOBU
EKSTREMA: INTELEKTUALNA BIOGRAFIJA
ERICA HOBSBAWMA**

Eric Hobsbawm poznat je kao jedan od vodećih povjesničara suvremenoga doba. Njegova djela smatraju se obveznom literaturom za povijest 19. i 20. stoljeća. Međutim, Hobsbawm nije bio tipični povjesničar ere postmoderne – promatrač i kroničar društvene zbilje zadubljen u arhivske dokumente i novinske članke. On je bio aktivni sudionik ključnih političkih događaja 20. stoljeća. Hobsbawm je bio aktivni član Komunističke partije Velike Britanije kojoj je pristupio u 30-im godinama 20. stoljeća tijekom studija na Sveučilištu u Cambridgeu. Prema riječima samoga Hobsbawma, njegova generacija bila je najradikalnija i najcrvenija u povijesti toga sveučilišta. Njegovi kolege bili su istaknuti pripadnici te partije poput sudionika Španjolskoga građanskog rata na republikanskoj strani Johna Cornforda ili poznatih sovjetskih obavještajaca poput “kembričke petorke”, kao i nešto manje poznatoga Jamesa Klugmana. Za razliku od ostalih poznatih kolega, Hobsbawm nije obnašao bilo kakvu istaknutu vojnu ulogu u komunističkom pokretu. Primjerice, nije sudjelovao u oružanim formacijama komunističkoga pokreta ili se otvoreno svrstao na sovjetsku stranu (kao što su učinili pripadnici “kembričke petorke”). Međutim, Hobsbawm je na promicanju komunističkih ideja učinio više od pripadnika svoje generacije na Cambridgeu koji su se otvoreno politički svrstali na sovjetsku stranu. Oni su izjašnjavanjem za Sovjetski Savez, a protiv Velike Britanije, postali protivnici britanske države. Nasuprot tome, Hobsbawm je prihvatio britanske zakone, ne dovodeći u pitanje britanski politički sustav. Stoga je nakon

Drugoga svjetskog rata zaposlen na Sveučilištu u Cambridgeu. S pozicije sveučilišnoga profesora oblikovao je umove nekoliko idućih generacija, te je s pozicije znanstvenoga autoriteta ostvarivao društveni utjecaj. To se uklapalo u globalne ciljeve komunističkoga pokreta na Zapadu. Dostupni izvori ukazuju da Sovjetski Savez nije imao namjeru ostvariti vojnu pobjedu nad Zapadom, nego u značajnoj mjeri promijeniti vrijednosni sustav zapadnjačkoga društva. Način takvoga djelovanja u literaturi je definiran pojmom „kulturalna hegemonija“. Riječ je o pojmu koji je skovao talijanski marksist Antonio Gramsci kao naziv za strategiju ovladavanja društvom Zapada.

Vladimir Šumanović docent je na Odsjeku za povijest Fakulteta hrvatskih studija. Rođen je 1988. u Zagrebu, gdje završava Klasičnu gimnaziju. Na Fakultetu hrvatskih studija radi od 2017. te predaje kolegije iz nacionalne i svjetske suvremene povijesti. Doktorirao je u veljači 2019. temom „Ključni vojno-politički događaji u istočnoj Bosni 1942.“. Polje njegova interesa su hrvatska suvremena povijest te razdoblje Drugoga svjetskog rata na području bivše Jugoslavije. O tim temama objavio je znanstvene radove u domaćim i međunarodnim povijesnim časopisima te sudjelovao na velikom broju znanstvenih skupova i u nekoliko televizijskih emisija. Suautor je (s izv. prof. dr. sc. Vlatkom Vukelić) knjige *Četničke postrojbe u službi Nezavisne Države Hrvatske*, objavljene 2021. godine. Pročelnik je Odsjeka za povijest Fakulteta hrvatskih studija od siječnja 2024. godine.

**Maja Tabak Demo, mag. educ.
lat. et hist.**

Odsjek za povijest
Filozofski fakultet Sveučilišta u
Zagrebu
Katedra za pomoćne povijesne
znanosti i metodologiju historije

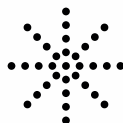
**ŠTO JEDAN DIPLOMATIČKI SPOMENIK MOŽE
RECI O INTELEKTUALNOJ POVIJESTI SVOJEGA
VREMENA?**

Dok su u pretprošlom i većemu dijelu prošloga stoljeća kartulari – kopijalne knjige destinatarâ – smatrani ponajviše izvorima za ona razdoblja iz kojih datiraju u njih prepisane listine, danas je u historiografiji odnosno diplomaciji sve prisutniji znanstveni konsenzus oko toga da kartular predstavlja mnogo više od kompilacije ili svojevrsnoga repozitorija isprava svoje institucije.

Pisan na pergameni polovicom 14. stoljeća, kartular Zagrebačke biskupije *Liber privilegiorum episcopatus Zagradiensis* diplomatički je spomenik iznimne vrijednosti. Okupljajući prijepise oko tri stotine listina različitih provenijencija, izdanih Zagrebačkoj biskupiji u vremenu od njezina utemeljenja do sredine 14. stoljeća, ovaj je kodeks – do danas kritički neobrađen – prvorazredni izvor za proučavanje onodobnih crkveno-političkih prilika na tlu srednjovjekovne Slavonije. Povrh toga, upravo kao prvorazredno vrelo za proučavanje vremena u kojemu je nastao, a time i kao aktivan dionik u kreiranju povijesti, ova kopijalna knjiga – pisana goticom bolonjskoga tipa i na latinskome jeziku – predstavlja spomenik u koji su upisani i socijalno-kulturni dosezi vremena u kojemu je nastala. U prilog visokomu kulturnom dometu onodobne Zagrebačke biskupije, među ostalim, govore i rezultati interdisciplinarne

obrade predmetnoga kartulara, u prvome redu iz polja relativno recentne povijesne discipline kodikologije, ali i diplomatike, paleografije i jezika. Da su, naime, u krugu četrnaestostoljetne Zagrebačke dijeceze djelovali učeni pojedinci, pripadnici ondašnje malobrojne intelektualne elite, vični praksi zapadnoeuropske diplomatike, pokazat će se na temelju brojnih specifikacija kartulara *Liber privilegiorum*: od načina na koji je sastavljač organizirao golemo diplomatsko gradivo, preko paleografsko-jezične analize njegova autorskog teksta (latinskih regesta kojima je popratio prijepis svake pojedine listine), do kodikoloških osobina, poput primjerice načina uvezivanja kodeksa, odnosno ustroja sveščićâ, perforiranja samih folija i organizacije stranice.

Maja Tabak Demo (Tomislavgrad, 1991.) diplomirala je povijest te latinski jezik i književnost na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2014. godine. Ljetni semestar ak. god. 2013./2014. provela je na Sveučilištu u Leipzigu. Više je godina predavala latinski jezik u srednjoj i osnovnoj školi. Akademске godine 2020./2021. kao vanjska suradnica sudjelovala je u izvođenju nastave na Katedri za pomoćne povijesne znanosti i metodologiju historije Odsjeka za povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Na istoj je katedri zaposlena kao asistentica u listopadu 2021., kada upisuje i Poslijediplomski doktorski studij Predmoderne povijesti. U okvirima doktorske disertacije bavi se poviješću srednjovjekovne Zagrebačke biskupije. Glavni su joj istraživački interesi pomoćne povijesne znanosti, hrvatska povijest razvijenoga srednjeg vijeka te humanistička latinska književnost. Nastupala je s referatima na nekoliko znanstvenih skupova u Hrvatskoj i inozemstvu. Autorica je monografskog izdanja djela Eneje Silvija Piccolominiya *Pripovijest o dvoje zaljubljenih* (Latina et Graeca, 2022.), kao i nekoliko znanstvenih članaka iz srednjovjekovne hrvatske povijesti i srednjovjekovne latinske književnosti. Dobitnica je Nagrade Dekana Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu za izvrsnost u studiju (2014.), kao i Godišnje nagrade Društva sveučilišnih nastavnika i drugih znanstvenika u Zagrebu mladim znanstvenicima i umjetnicima za 2022. godinu.

Martina Tarbuk, mag. hist.

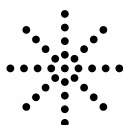
Memorijalni odjel Domovinskog rata
Kulturno-povijesni centar Sisačko-
moslavačke županije
Doktorski studij povijesti
Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta
u Zagrebu

**MAKSIMILIJAN VRHOVAC: MECENA
KULTURNOG I INTELEKTUALNOG RAZVOJA
ZAGREBA**

Maksimilijan Vrhovac Rakitovečki rođen je u Karlovcu 23. studenog 1752., umire u Zagrebu 16. prosinca 1827. godine. Osnovnu školu završio je u rodnom Karlovcu, a zbog obiteljskih okolnosti napušta ga i odlazi u Graz, gdje je nastavio školovanje. Kao petnaestogodišnjak odlučio je da prvotno izabrano vojničko zvanje ne odgovara njegovoj osobnosti te odlazi u zagrebačko sjemenište. Prema izvorima, 1768. primio je tonzuru i niže redove, a već naredne godine odlazi studirati u Beč gdje je u Hrvatskom kolegiju diplomirao filozofiju. Daljnje školovanje nastavio je u Bologni gdje je doktorirao teološke znanosti. Završetkom studija najprije je radio u zagrebačkoj biskupskoj kancelariji i sjemeništu, a u narednim godinama radio je i u Pešti. Godine 1775. zaređen je za svećenika, 1784. imenovan kanonikom. U kolovozu 1787. imenovan je zagrebačkim biskupom. Maksimilijan Vrhovac ostao je zapamćen kao iznimna ličnost svog vremena. Kao zagrebački biskup s najdužim zapamćenim biskupovanjem utjecao je kako na razvoj Zagrebačke biskupije, tako i na razvoj i izgradnju Zagreba kao intelektualnog grada. Kao pedantni i ustrajni Božji čovjek zalagao se za reforme u biskupiji i među svećenstvom uvodeći mjere reda, zalagao se za dostupnost Biblije onima koji se nisu služili latinskim jezikom, reformirao je sjemenište te reorganizirao teološki studij. Također, smatra se jednim od utemeljitelja današnje Nacionalne i sveučilišne knjižnice u

Zagrebu, potaknuo je uređenje parka Maksimir, uredio je vlastiti oranžerij, otvorio je sirotište u Vlaškoj ulici te oformio uvjete za obrazovanje djece iz siromašnih obitelji. Smatra se da nije postojala kulturna, obrazovna, društvena ili humanitarna institucija u Zagrebu koju Maksimilijan Vrhovac, za vrijeme obnašanja dužnosti zagrebačkog biskupa, nije osnovao, pomogao ili potaknuo.

Martina Tarbuk rođena je 11. lipnja 1998. godine u Sisku. Osnovnu školu i gimnaziju završila je u Sisku, a 2017. upisala je prijediplomski studij povijesti i sociologije na Fakultetu hrvatskih studija. Prijediplomski studij završila je 2021. godine te je iste godine upisala diplomski studij povijesti i sociologije na Fakultetu hrvatskih studija. Godine 2023. obranila je diplomski rad Hrvatsko nacionalno pitanje u prvoj Jugoslaviji te diplomirala summa cum laude. Godine 2024. upisala je doktorski studij povijesti na Fakultetu hrvatskih studija. Od siječnja 2024. godine zaposlena je u Kulturno-povijesnom centru Sisačko-moslavačke županije kao stručna djelatnica Memorijalnog odjela Domovinskog rata. Sudjelovala je na više međunarodnih i domaćih znanstvenih skupova, autorica je nekoliko samostalnih i zajedničkih stručnih izložbi te je autorica nekoliko vodiča i kataloga izložbi.

**Antea Tokić, mag. hist. et mag.
philol. russ.**

Doktorski studij Moderna i suvremena
hrvatska povijest u europskom i
svjetskom kontekstu
Filozofski fakultet Sveučilišta u
Zagrebu

**NIETZSCHEOVA ESTETIKA I RUSKA KULTURA
PRIJELAZA STOLJEĆA**

Tijekom 19. stoljeća širenjem obrazovanja i društvene mobilnosti dolazi do fascinantnog pomaka koji je filozofiju iz sfere elitne zanimacije premjestio u polje javne kulture. Osobito se to odnosi na filozofska djela Arthura Schopenhauera i Friedricha Nietzschea, koja su na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće bile široko čitane, debatirane, i bastardizirane. No, više od pukog utjecanja na umjetničku produkciju, one su usmjerile svjetonazore i oblikovale način života obrazovanog sloja. Posebice je Nietzsche zahvaljujući svome jarkom stilu i svježini ideja privlačio sljedbenike. Ruska je inteligencija osobito prikladan slučaj za promatranje praktične primjene filozofije. Njezin je poziv uvijek bio uvjetovan teorijama, i povrh svega transformativan. No, prijelaz stoljeća označio je zaokret usmjerenja te transformacije. Ako je inteligencija prije svojom javnom djelatnošću željela reorganizirati društvo i sustav, sada se okreće prema vlastitoj unutrašnjosti i (možda paradoksalno) promjeni svijeta i čovjeka. Glavnu je ulogu tu trebala odigrati umjetnost. Ovdje ćemo ukratko razmotriti, prvo, put prihvaćanja i utjecaja Nietzscheove filozofije u Rusiji prijelaza stoljeća, te drugo, određena pitanja njegove estetike (posebice se pritom razmatraju misli iznesene u Radosnoj znanosti) koja su imala osobit odjek među ruskom kulturnom elitom toga vremena – i na polju njihova stvaralaštva, i još više na polju osobne primjene. Jer, upravo je pitanje estetike središnje u Nietzscheovu sustavu: samo umjetnost i

umjetnički postupak, otkriva on u svojoj srednjoj fazi, mogu iznaći rješenje egzistencijalnoj patnji bezsvrhovita postojanja nakon „smrti Boga” i pomoći u dostizanju *amor fati*.

Antea Tokić rođena je u Splitu 24. lipnja 1999. godine. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2024. diplomira Povijest, smjer Moderna i suvremena povijest, te Ruski jezik i književnost, smjer Prevoditeljski. Na njemu iste godine upisuje doktorski studij. U ljetnome semestru ak. godine 2023./2024. u svrhu Erasmus+ stručne prakse boravila je na Sveučilištu u Pisi, a nakon diplome obavlja stručnu praksu na projektu NONWESTLIT na Sveučilištu u Bologni. Služi se engleskim, ruskim, i talijanskim jezikom. Glavna su područja njezina interesa hrvatska povijest 19. stoljeća, razdoblje fin de siècle, europska kulturna povijest, te književnost 19. i početka 20. stoljeća.

Neven Tomečak, mag. hist.

Doktorski studij povijesti

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta

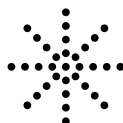
u Zagrebu

**KAKO JE RAZVOJ RAČUNALA UTJECAO NA
RAZVOJNI NAPREDAK EKSPERTNOG
SUSTAVA (UMJETNE INTELIGENCIJE)**

Tehnologija i čovjek dva su suputnika koja su proizašla iz industrijske revolucije 20. stoljeća. Bliskost dvaju entiteta povećala se u prijelaznom razdoblju iz 20. u 21. stoljeće i pokazala da stroj gotovo može imitirati čovjeka, iako ne fizičkim atributima i psihološkim karakteristikama. Takvo se razmišljanje donedavno smatralo kao interpretacija filma iz znanstvene fantastike. Razvoj čipa, robotike i virtualne stvarnosti pokazao je spoznajnu granicu vrlo tankom. S 21. stoljećem i naglim napretkom tzv. pametnih tehnologija došlo je do ubrzanog razvoja softvera i korisničkih paketa za komercijalnu uporabu. *Postoji li umjetna inteligencija kao takva ili će tek postojati?* Ako je odgovor potvrđan, postavlja se pitanje na temelju kojih karakteristika, tko ili što određuje njezin položaj u društvu, što predstavlja veliki izazov regulatorskoj agenciji. *Kako se postavljaju skupovi pravila ili socioloških modela koje služe da bi se društvo pravilnije "civiliziralo" za nove promjene?* Suradnja čovjeka i bliskog mu stroja (asistenta) mogla bi dovesti do spontanog razvoja ljudske civilizacije. Postavlja se pitanje hoće li čovjekova suradnja psihološki, filozofski i etički s njom biti kao sa strojevima koji su bili prije nje ili će ona sa sociološkom generacijom Alfa izgledati drugačije nego suživot čovjeka i svih dosadašnjih generacija. *Može li sociološki razvoj čovjekova u prošlosti komparirati s razvojem tehnologije?* Prošlost UI pokazala je stagnirajući i slab napredak (od 1950. godine i Turingovog testa) sve do početka posljednjeg desetljeća kada se razvijaju *chatbotovi*. Ukoliko smo ispravno

izabrali početnu točku UI, tada dolazimo do histogafskog problema koji se ogleda u prekratkom vremenskom odmaku. *Koliko stvarnosti imaju današnje generacije ljudi i treba li odgovarati na frazu “ti ne živiš u stvarnosti” ili je treba dekonstruirati?* Hoće li društvo za UI upotrijebiti naziv umjetna inteligencija, neuralna mreža ili ekspertni sustav, trenutno je u drugom planu jer nam je prioritet pronaći društvenu poziciju za mogućnosti sustava koji koristi. Ovim radom nastoji se prikazati jedinstven pogled na zajednički i ispravan odnos čovjeka i visoke tehnologije. *Mogu li se mogućnosti umjetne inteligencije upotrijebiti za sociološki razvoj?*

Neven Tomečak rođen je u Zagrebu 1978. godine. Trenutno je doktorand na poslijediplomskom studiju povijesti Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Uz to, upisao je i dva kolegija na Fakultetu elektrotehnike i računarstva (Forenzika audio signala i Slušna akustika). Diplomirao je 2023. temom Domovinski rat pod mentorstvom doc. dr. sc. Vladimira Šumanovića i sumentorstvom doc. dr. sc. Mije Belje. Na doktorskom studiju piše plan rada za doktorsku disertaciju na temu *Kako je nastala suvremena hrvatska država?* pod mentorstvom dr. sc. Domagoja Kneževića i prof. dr. sc. Krešimira Čosića. Osoba je s teškim tjelesnim invaliditetom koja se kreće uz pomoć elektromotornih invalidskih kolica i nagluha osoba na oba uha te u pisanju koristi tzv. osobne asistente. Ovisi o pomoći druge osobe. Isto tako, koristi suvremenu tehnologiju kao asistenciju. Konkretno, za samostalno pisanje koristi alat Newton Dictate.

Tijana Vokal, univ. bacc. hist.

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Diplomski studij moderne i suvremene
povijesti

**IDEOLOŠKI PUT IGNAZA SEIPELA: OD
REPUBLICANIZMA DO AUTORITARIZMA I
AUSTRIJSKE NEOVISNOSTI**

Ignaz Seipel (1876. – 1932.) bio je katolički svećenik, sveučilišni profesor i političar koji je u svojoj političkoj karijeri prešao put od monarhista do republikanca te naposljetku radikalnog pobornika autoritativnog oblika vlasti. Od listopada 1918. do abdikacije cara Karla I. služio je kao ministar u posljednjoj austro-ugarskoj vladi Heinricha Lammascha, zatim je sudjelovao u radu Ustavotvorne nacionalne skupštine kao član austrijske Kršćansko-socijalne stranke te je od 1921. do 1930. vršio dužnost predsjednika stranke. Obnašao je funkciju kancelara u dva navrata – od 1922. do 1924. te ponovno od 1926. do 1929. Prvo je razdoblje obilježila teška financijska kriza razriješena dogovorom u Ženevi kojim je Liga naroda regulirala uvjete zajmova Austriji za poslijeratnu obnovu, zauzvrat za službeno odricanje od mogućnosti političke unije između Weimarske Republike i Republike Austrije. Drugi mandat obilježila je radikalizacija Seipelovih stavova vezanih uz budući ustroj austrijske države u smjeru autoritarizma i nastavak rada na legitimaciji austrijskog identiteta naspram šireg njemačkog identiteta, kreirajući pritom percepciju kulturnog kontinuiteta s tradicijom Monarhije i s naglaskom na katoličku komponentu tog identiteta. Seipel je od početka do kraja svoje političke karijere u Kršćansko-socijalnoj stranci bio zagovornik samostalne austrijske države, budući da se ideja Dunavske konfederacije već na samim počecima pokazala slabo izglednom, stoga se njegovi naponi vezani uz uspostavu državnih simbola i praksi mogu promatrati kao začetci austrijskog poslijeratnog nacionalnog identiteta, utemeljenog

dijelom na toj tradiciji Prve austrijske republike koja predstavlja most prema monarhističkoj tradiciji i većim dijelom na politički obojenim narativima o austrijskom iskustvu Drugog svjetskog rata.

Tijana Vokal studentica je diplomskog studija istraživačkog smjera moderne i suvremene povijesti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Volontirala je na Festivalu povijesti Kliofest od 2020. do 2023. Priključila se uredništvu časopisa *Pro tempore* 2021. godine te je glavna urednica 19. broja časopisa. Područje interesa su joj intelektualna i kulturna povijest 19. i 20. stoljeća.

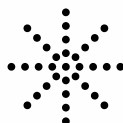
dr.sc. Igor Vranić

Ured za arhivsku građu Sveučilišta u
Zagrebu

ZAŠTO INTELEKTUALNA POVIJEST NIJE ZAZIVJELA U HRVATSKOJ HISTORIOGRAFIJI?

Osnovni cilj izlaganja je kroz povijesni pregled razvitka hrvatske historiografije od kasnog 19. stoljeća nadalje i njezinih glavnih aktera objasniti zašto nije došlo do razvitka intelektualne povijesti. U tome kontekstu analizirat će se najutjecajnije povjesničari te kako su se njihova djela upotrebljavala u političke svrhe i koja je bila društvena uloga povjesničara. Zaključno će se dati odgovor na pitanje koliko sadašnji profesionalni povjesničari metodološki slijede ili odudaraju od svojih profesora.

Dr. sc. Igor Vranić zaposlen je u Uredu za arhivsku građu Sveučilišta u Zagrebu. Doktorirao je na Europskom sveučilišnom institutu 2019. godine prethodno završivši diplomatske studije povijesti i komunikologije na Fakultetu hrvatskih studija. Izlagao je na više domaćih i međunarodnih znanstvenih skupova.

izv. prof. dr.sc. Vlatka Vukelić

Odsjek za povijest

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta

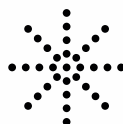
u Zagrebu

**DRAGANOVIĆEVA POVIJESNA SKICA
PARTIZANI U HRVATSKOJ Š OSOBITIM
POGLEDOM NA SIGURNE ČINJENICE O
STRADANJU FRANJEVACA I NARODA U NEKIM
POKRAJINAMA OD GODINE 1941. DO GODINE
1945.**

Hrvatski svećenik, povjesničar i intelektualac Krunoslav Draganović nakon Drugoga svjetskog rata prikupio je iskaze brojnih svjedoka o partizanskim zločinima u Jugoslaviji. Na osnovi prikupljenih iskaza Draganović je imao namjeru napisati knjigu o komunističkim zločinima u Jugoslaviji. Iako knjigu formalno nikada nije objavio, njegova namjera vidljiva je iz mnoštva skica i kraćih povijesno-događajnih studija koje se uglavnom vežu za stradanja Hrvata tijekom Drugog svjetskog rata i u njegovu neposrednom poraću. Građu za historiografske skice i studije crpio je iz cijelog niza prikupljenih iskaza svjedoka svjedoka. Iskaze je potom komparativnom metodom oblikovao u historiografski narativ, ovisno o količini sadržaja koje je uspio prikupiti po pojedinoj temi. Jednu takvu studiju pod nazivom Partizani u Hrvatskoj s osobitim pogledom na sigurne činjenice o stradanju franjevac a i naroda u nekim pokrajinama od godine 1941. do godine 1945. Draganović je napisao, kako se može rekonstruirati iz sadržaja, u neposrednom poraću. Riječ je o dokumentu napisanome na 10 stranica strojopisa bez datacije i oznake mjesta nastanka. Kako je riječ o cjelini pohranjenoj u korpusu arhivskog materijala unutar fonda Draganović, snažna je pretpostavka Draganovićeva autorstva. Također, stilske karakteristike studije potvrđuju prethodni navod.

Analizom sadržaja fonda Zbirka preslika Krunoslava Draganovića o žrtvama Drugoga svjetskog rata i poraća pohranjenom u HDA, uočava se pravilo u Draganovićevu strukovnom modelu djelovanja. Uslijed prikupljanja određenih podataka o određenoj geografskoj cjelini, Draganović je često stvarao kraće povijesne skice, za koje pretpostavljam kako su trebale postati baza njegova kapitalnog i nikad sumiranog i objavljenog djela o stradanjima Hrvata tijekom Drugog svjetskog rata i u razdoblju poraća. Njegovu studiju *Partizani u Hrvatskoj s osobitim pogledom na sigurne činjenice o stradanju franjevacima i naroda u nekim pokrajinama od godine 1941. do godine 1945.* treba promatrati u tom kontekstu. Studija je relativno kratka, i u formi je povijesne skice/nacrta. Podijeljena je na nekoliko cjelina koje obrađuju partizanske zločine nad franjevcima i Hrvatima zapadne Hercegovine, Bosne Srebrene i bosanskih krajeva te nekih dalmatinskih područja (Split, Sinj), uključujući i masovna ubojstva nakon kapitulacije NDH. Metodološki gledano, studija je nedostatna u općem povijesnom narativu, no vrlo precizna u podacima o stradalim franjevcima na navedenom području.

Vlatka Vukelić izvanredna je profesorica na Odsjeku za povijest Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Područje njezinog znanstvenog i istraživačkog interesa su antička povijest, kao i hrvatska povijest 20. stoljeća, što je vidljivo i u nastavi koju izvodi na Odsjeku za povijest Fakulteta hrvatskih studija. Autorica je niza znanstvenih i stručnih radova, znanstvenih i stručnih knjiga (posljednja je objavljena u suautorstvu s Vladimirom Sumanovićem pod nazivom *Četničke postrojbe u službi Nezavisne Države Hrvatske*. Zagreb: Skolska knjiga, 2021.), nekoliko autorskih izložbi, a organizirala je brojne znanstvene skupove i manifestacije te je na nizu njih i sudjelovala. Od 2017. godine je voditeljica i koordinatorica doktorskog studija povijesti na Fakultetu hrvatskih studija, a od 2023. godine je predstojnica Znanstvenog zavoda Fakulteta hrvatskih studija. Osim znanstvenog i stručnog rada, aktivno se uključuje i u probleme sveučilišne zajednice te sudjeluje u osnivanju Hrvatskog sveučilišnog sindikata, koji je registriran pri nadležnom ministarstvu 2017. godine, a čija je predsjednica.

BILJEŠKE

INTELEKTUALNA POVIJEST I HRVATSKA HISTORIOGRAFIJA: STANJE I PERSPEKTIVE II

Međunarodni znanstveni skup

IZDAVAČ

Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
Zagreb

ZA IZDAVAČA

izv. prof. dr. sc. Tomislav Krističević, o. d. dekana

UREDILA

Nikolina Šimetin Šegvić

KOREKTURA

Jure Trutanić

TISAK

Studio Moderna d. o. o.

NAKLADA

50

Zagreb, prosinac 2024.

Međunarodni znanstveni skup „Intelektualna povijest i hrvatska historiografija: stanje i perspektive II“ je rezultat znanstvenog projekta „Intelektualna povijest i hrvatska historiografija: stanje i perspektive II“ Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, temeljem Odluke o rezultatima natječaja za raspodjelu potpora institucionalnom financiranju znanstvene djelatnosti u 2024. godini Povjerenstva za znanost i inovacije Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu od 25. travnja 2024. godine i potvrde Dekanskog kolegija od 29. travnja 2024. Fakultetsko vijeće Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu donijelo je Odluku o organizaciji ovog skupa na 86. sjednici.

